Europos LIETUVIS

Nr. 47 (2282) XLVII | Londonas ir Vilnius, 1993 m. lapkričio 27 - gruodžio 4 d. | Kaina 20 ct

Po Lietuvos dangumi

Lapkričio 29-osios rytą vyks visiškas Mėnulio užtemimas, kurio pradžia bus matoma Lietuvoje. Ilgiausiai jį galės stebėti pajūrio gyventojai.

Antrasis gana retas įvykis astronomų pasaulį sujudino neseniai - lapkričio 6 dieną, tada buvo patogus laikotarpis stebėti Merkurijų. Planetos tranzitas per Saulės diską bus matomas Azijoje, Rytų Afrikoje ir Australijoje. Šio tranzito pabaigą galėjo stebėti ir kai kuriuose Rytų Europos rajonuose.

Tuos du astronominiame pasaulyje įvykius man priminė Vilniaus planetariume. Į jį, atskaičiavusį gyvavimo trisdešimtmetį, kasdien pasižiūrėti nors dirbtinių žvaigždžių, saulės su planetomis ir palydovais ateina būrys mokinukų. Tačiau Planetariumas dažnai tuščias. Deja, pasaulinio mokslo naujienos ir atradimai šiandien domina mažai žmones, kuriuos slegia būties, pragyvenimo rūpesčiai. Čia buvo eksponuoti Planetariumo direktorės Zinaidos Sviderskienės tapybos darbai kosmine tema, tačiau net į juos žiūrėjo pavieniai entuziastai. Į neseniai čia įrengtas kavines pakeliui eidamas iš didžiausios Vilniuje universalinės parduotuvės retas užsuka pasėdėti ir pasivaišinti. Truputį anksčiau Planetariume būdavo gausiau lankytojų, susirūpinusių, ką jiems lėmė ir pranašauja žvaigždynai. Tačiau mistikos ir juodosios magijos mada greitai baigėsi. Smalsuoliai, tarsi pasitvirtinę amžinąjį dėsnį, kad gimė ir mirs, ėmėsi realesnių dalykų, pasitikėdami savimi ėmė mąstyti, kaip sunkmečiu užsidirbti litą ir nesušalti žiemą. Apie

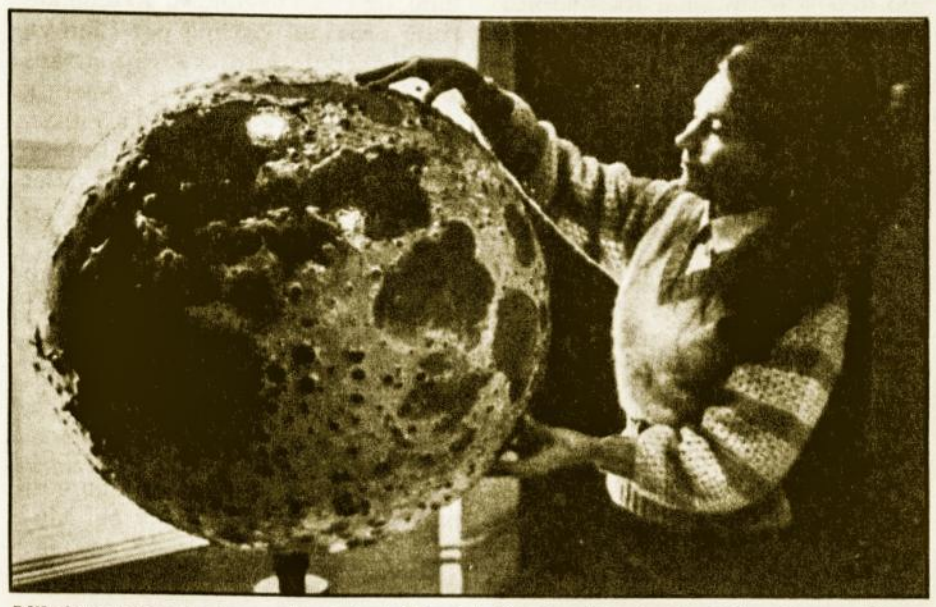

Vilniaus planetariumo direktorė Zinaida Sviderskienė prie Mėnulio gaublio.
Mariaus Baranausko nuotr.

tai galvas suka ir patys Planetariumo darbuotojai. Kaip pasakojo direktorė Zinaida Sviderskienė, jau pora metų Planetariumas priklauso Teorinės fizikos ir astronomijos institutui, su tuo siejamos viltys mokslo populiarinimą pakylėti į pasaulinį lygį.

Planetariumo darbuotojams naujos veiklos pradžia gana sunki. Pirmiausia reikia pasirūpinti gamtos mokslų šaltiniais. Deja, netgi leidiniams užsisakyti Planetariumas neturi lėšų. Tačiau tikimasi, kad visas problemas pamažu pavyks išspręsti, ir Planetariumo, vienintelio dabar Pabaltijyje, neteks uždaryti.

Tą dieną, kai lankiausi Planetariume, čia vyko tarptautinė mokslinė astronomų konferencija. Žinoma, tokių buitinių problemų joje nebuvo svarstoma. Štai Arne Ardeborg iš Švedijos skaitė pranešimą apie Šiaurės šalių optinio teleskopo galimybes. Trumpos pertraukos metu svečio paklausiau, kokia nuotaika jį lydi konferencijos dienomis. A. Ardeborg pasidžiaugė, jog dabar Švedijos ir Lietuvos mokslininkai gali dirbti kartu. Nors jis čia pirmą kartą, tačiau ir anksčiau žinojęs apie aukštą lietuvių astronomų tyrinėjimų lygį. Jis sakė suprantąs ir tas problemas, kurios slegia Lietuvos mokslininkus, tačiau tikisi, kad netolimoje ateityje reikalai visose mokslo srityse pajudės teigiama linkme.

Optimistiškai nusiteikusi ir Vilniaus planetariumo direktorė Zinaida Sviderskienė, nors apstu visokių problemų, ir metas nėra palankus mokslo populiarinimui.

Danutė Šiaudinytė

Kauno skulptorių darbai Londono galerijose

Nuo spalio pabaigos Londone galima susipažinti su trijų profesionalių Kauno skulptorių kūriniais.

Dvi meno galerijos Chalk Farm Gallery ir Centaur Gallery pirmai pažinčiai atsirinko Rimanto-Antano Šulskio (g. 1943), Eriko Daugulio (g. 1951) ir Danieliaus Sodeikos (g. 1961) bronzos skulptūras. Ryšiais su užsienio galerijomis ir pačių darbų nugabenimu rūpinosi pono Valentino Čiuplio personalinė įmonė, įsikūrusi Kaune, ir jai talkinusi vilnietė menotyrininkė Rasa Gečaitė.

Norisi tikėti, kad šie Lietuvos menininkų darbai sudomins Londono meno galerijų lankytojus ir, žinoma, ten gyvenančius tautiečius.

Rasa Gečaitė

Ambasadai Paryžiuje vis daugiau darbo

Pokalbis su Lietuvos ambasadoriumi Prancūzijoje
Osvaldu Balakausku

- Ambasados įkūrimo vargai baigėsi. Kokiais rūpesčiais ir problemomis gyvenate dabar?

- Lietuvos ir Prancūzijos santykiai plečiasi: abi šalys turi vis daugiau bendrų reikalų, nes vis daugėja pramonės ir prekybos įmonių, į abi puses vis daugiau vyksta valdžios, verslo, sporto, kultūros žmonių. O ambasadai visa tai reiškia vis daugiau darbo. Iš to kyla mūsų problemos, nes personalas adekvačiai nedidėja. Mums ypatingai trūksta attache kultūrai. Deja, tokia pareigybė kol kas nenumatoma.

Tiesa, atvyko naujas darbuotojas, iš Brazilijos lietuvių kilęs p. Oktavijas Machado, kurio paskirtis - tvarkyti reikalus, susietus su Ispanija ir Portugalija. Tačiau jeigu pavyks įkurti bendrą Latvijos ir Lietuvos ambasadų Paryžiuje biurą Madride, tai p. Machado vyks ten.

- Prancūzijoje gyvenate jau keletą metų. Kaip per tą laiką prancūzų sąmonėje keitėsi Lietuvos įvaizdis bei reputacija?

- Už laisvę drąsiai kovojančios Lietuvos įvaizdis nėra užmirštas. Sykiu pradedama suvokti tiek pačiuose pokomunistiniuose kraštuose, tiek Vakaruose, kokiu mastu "realusis socializmas" nualino žmones moralės ir kultūros požiūriu, kaip psichologiškai skausminga socialinė transformacija, kurios jokiu gudrumu neįmanoma apeiti. Todėl žmonėms, kurie giliau supranta reiškinius, ir valstybėms, kurios daug gali, turėtų rūpėti ne "reputacija", bet reali pagalba šalims, kurias Vakarai savo laiku lengvabūdiškai paliko Stalino "globai".

Kas be ko, tiek mūsų tautiečių "sovietiškumas" apskritai, tiek, tarkim, skandalinga padėtis Lazdijų muitinėje yra netoleruotini ir dėl to, kad žlugdo valstybės bei tautos reputaciją, ir dėl to, kad liudija apie nepatenkinamą teisinės kultūros lygį.

- Lietuva dabar ir ateities perspektyvoj...

- Visų pirma Lietuvai būtina atstatyti teisėsaugos autoritetą ir siekti jos veiksmingumo, nes tik garantuojamos teisės atmosferoje įmanoma ūkio reformos sėkmė.

Formaliai Lietuva yra demokratinė valstybė, bet demokratiškumas dar nėra giluminė visuomenės savybė. Žmonės vis dar jos laukia kaip dovanos "iš viršaus", nesuprasdami, kad jie patys

yra pirmasis demokratijos faktorius.

Iš to kyla abejingumas valdininkijos piktnaudžiavimui ir korupcijai, įsigaliojantiems mafijiniams santykiams.

Ar galima šitai pagreitinti? Nebent pasiekus visuomenės ir valdžios santarvės.

Sutrumpintai iš Mission Catholique Lithuaniene en France biuletenio. 1993 m. spalis. Pavadinimas - "EL".
Eltos nuotrauka

Ar dabartinė valdžia taupo labiau už ankstesnę

Valdant Sąjūdžiui, spaudoje, ypač "Respublikos" dienraštyje, buvo dažnai rašoma apie tai, kiek daug keliauja Aukščiausiosios Tarybos deputatai. Skelbtos deputatų pavardės, kelionės išlaidos, priekaištaujant, jog tai daroma už mokesčių mokėtojų pinigus. Iš tikrųjų, tokia informacija buvo reikalinga jau vien dėl to, kad sudrausmintų ypač keliauti mėgstančius tautos atstovus ir priverstų juos skaičiuoti valstybės pinigus. Tačiau būta ir nesupratimo. Tarptautiniai kontaktai, atkūrus Lietuvos valstybingumą, buvo kur kas reikalingesni negu dabar, ir Aukščiausios Tarybos vadovų bei deputatų vizitai daugeliu atvejų buvo pateisinami, žiūrint iš valstybės pozicijų. 1990-1991 metais Lietuva pasauliui buvo "terra incognita" (nežinoma žemė), ir bet koks mūsų šalies vadovo ar atstovo vizitas į svečią šalį bent šiek tiek praplėsdavo tos šalies gyventojų ar bent jau politikų suvokimą apie Lietuvą, Baltijos valstybes, neretai pelnydavo simpatijų bei draugų, kurie iki tol Lietuvos nepažinojo.

Gana dažnai bei griežtai anos Aukščiausios Tarybos daugumą kritikuodavo už keliones į užsienius LDDP frakcija bei tos partijos organas "Tiesa". Praėjo metai, kai Lietuvą valdo LDDP. Per tą laiką spaudoje neteko skaityti nė vienos išsamesnės informacijos apie Seimo narių keliones į užsienį bei jų tikslingumą. Galbūt žurnalistai negauna informacijos iš Seimo buhalterijos? Tai būtų visai nenuostabu, nes tokios informacijos, kiek, pavyzdžiui litų pravažinėjo viena ar kita frakcija per metus, kokios naudos iš tų kelionių turėjo Lietuvos valstybė ir jos piliečiai, nežino ir daugelis Seimo narių. Tačiau nežinojimas dar nereiškia, jog dabartiniai valdžios vyrai ir moterys važinėjo svetur mažiau negu ankstesnioji valdžia.

Seimo nariai, uždirbdami apytikriai po 150 USD (apie 600 litų) per mėnesį, žinoma, neturi galimybės už savo pinigus važinėti po užsienius. Todėl mielai pasinaudoja gimininių partijų, įvairių užsienio fondų teikiama pagalba nuperkant bilietus ar užsakant bei apmokant gyvenimą viešbučiuose. Aukščiausiosios Tarybos deputatai dažnai pasinaudodavo tokia parama. Tačiau dabar, Lietuvai įsitvirtinus pasaulio tautų bendrijoje, vis mažiau atsiranda norinčių apmokėti svetimos šalies parlamentarų keliones. Gal tik Skandinavijos šalių fondai ir organizacijos labiau už kitus supranta ir atjaučia ubagišką Lietuvos parlamentarų padėtį. Tad dažnai apmoka kelionės ir buvimo Skandinavijos šalyse išlaidas, kviesdami į konferencijas ar stažuotes. Dera paminėti ir įvairias lietuvių išeivijos organizacijas, kurios apmoka bilietus ir išlaiko parlamentarus Vokietijoje, Kanadoje ar JAV.

Lietuvos valdžios vyrai, tariamai taupydami valstybės lėšas, ima naudotis atskirų verslininkų, pramoninkų, bankų pinigais. Taip pamažu įteisinamas atskirų grupuočių protekcionizmas, virstąs viena iš korupcijos formų. Pavyzdį rodo pats valstybės Prezidentas, kurio kelionę su didžiule palyda į Kiniją finansavo grupė Lietuvos turtuolių. Nuo Prezidento neatsilieka provincijų vadukai. Štai neseniai Klaipėdos mero kelionę į Japoniją finansavo Vakarų bankas. Ar po tokios kelionės miesto meras sugebės neatsisakyti padaryti kokią nors paslaugą tam pačiam Vakarų bankui?!

Kiek žinau, demokratinėse Vakarų šalyse parlamentarai neturi tokios privilegijos, kaip teisė naudotis tarnybiniu automobiliu be vairuotojo tiek savo asmeniniams, tiek tarnybiniams reikalams. Viename susitikime su Vokietijos Budestago narių grupe iš tokios lietuvių parlamentarų privilegijos buvo kandžiai pasišaipyta, duodant suprasti, jog tai su demokratine pilietine visuomene neturi nieko bendro. Bundestago nariai, kaip ir mūsų Seimo nariai, gali nemokamai važinėti geležinkeliu, užsakyti, esant reikalui, Bundestago autoparko vairuotoją Bonos miesto ir jos apylinkių, įskaitant Bonos-Kölno aerouostą, ribose ir važiuoti nemokamai. Tačiau nemokamai visos kadencijos metu naudotis tarnybiniu automobiliu kaip savo - tai jau per didelis įžūlumas vakariečių akimis. Beje ir Lenkijos Seimo nariai tokia privilegija nesinaudoja.

Neseniai Seimo kanclerio parengtame įstatymo projekte "Dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių darbo sąlygų" Seimo nariams paliekama teisė naudotis automobiliu be vairuotojo visam kadencijos laikui. Ši lietuviška tradicija, pernelyg išskirianti Tautos atstovą nuo savo eilinių tautiečių, buvo įvesta Aukščiausiosios Tarybos laikais. Ji taip patiko Lietuvos parlamentarams, jog dalis dešiniųjų deputatų, kuriems tie automobiliai pagal dabartinius Seimo nutarimus nepriklauso, net praėjus metams tarnybinių automobilių negrąžino Seimo autoparkui. Kai taip elgiasi Seimo nariai, ką norėti iš eilinių piliečių.

Savo pastabose dėl šio įstatymo projekto pasiūliau panaikinti teisę Seimo nariams turėti tarnybinius automobilius be vairuotojų. Tačiau abejoju, ar šis mano pasiūlymas susilauks daugumos Seimo narių pritarimo. Matyt, sulauks daugumos pritarimo ir kitas šio įstatymo projekto punktas, numatantis žymiai pakelti Seimo pirmininko statusą. Ketinama įsteigti Seimo pirmininko rezidenciją bei sukurti aparatą Seimo pirmininko rezidencijai aptarnauti. Jeigu Seimo pirmininku šiuo metu būtų ne LDDP narys, kažin ar LDDP dauguma Seime tokiam lėšų švaistymui pritartų. Tačiau dabar viskas bus daroma tariamai valstybės geresnei reprezentacijai bei jos gerovei.

Užuot plėtus Seimo aparato išlaidas didinant etatų skaičių bei kuriant naujas rezidencijas, labiau derėtų pasirūpinti profesionalių, aukštos kvalifikacijos patarėjų pritraukimu į Seimo aparatą, į Seimo komitetus. Deja, pastebimas atvirkštinis procesas. Štai visai neseniai iš Užsienio reikalų komiteto patarėjo pareigų, neatsiklausiant komiteto narių nuomonės, buvo atleistas profesorius Evaldas Nekrašas, vienas labiausiai žinomų Lietuvoje tarptautinės politikos specialistų. Tokiu būdu šis komitetas liko apskritai be kvalifikuotų patarėjų. Neatsitiktinai jo vaidmuo formuojant Lietuvos užsienio politiką pastebimai mažėja.

Baigiant, deja, tenka konstatuoti, jog LDDP, prieš rinkimus tiek daug kalbėjusi apie būtinumą taupyti valstybės lėšas, gana sėkmingai jas švaisto ir net sugeba tą švaistymą paslėpti nuo visuomenės akių.

Vytautas Plečkaitis

Prezidento susitikimas su ambasadoriais

Prezidentas Algirdas Brazauskas susitiko su valstybių - Europos Sąjungos ir NATO narių - ambasadoriais, akredituotais Lietuvoje, pranešė ELTA. Susitikime dalyvavo Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos, Danijos, JAV, Norvegijos ir Turkijos ambasadoriai.

Prezidentas kalbėjo apie galimą NATO išplėtimą. Jis pasakė, jog pritaria NATO šalių pastangoms išplėsti saugumo zoną, kad ji apimtų visas Europos šalis, ir palankiai vertina JAV pasiūlymus "Partnerystė vardan taikos". Tokie pasiūlymai atitinka ir Lietuvos poziciją, ir mūsų interesus.

Su NATO ambasadoriais buvo kalbama ir apie Rusijos karinę doktriną. A.Brazauskas atkreipė dėmesį į tai, kad sprendžiant iš kai kurių duomenų naujoji Rusijos karinė doktrina kelia susirūpinimą tokioms šalims, kaip Lietuva, kurios vykdo nepriklausomą politiką ir ieško būdų integruotis į NATO.

Pokalbyje buvo aptartas bendradarbiavimas su Europos Sąjunga ir galimybė pasirašyti su ja asocijuotos narystės sutartį.

Seimui vieneri metai

Lapkričio 24 d. surengtoje spaudos konferencijoje Česlovas Juršėnas apžvelgė vienerių metų Seimo darbą. Jis teigė, kad padėtis krašte tapo ramesnė ir stabilesnė, niekas specialiai nebepriešina žmonių. Pasak Seimo pirmininko, Vyriausybei pavyko pažaboti infliaciją. Per metus (nuo 1992 m. spalio iki 1993 m. spalio) ji sudarė 319 procentų. Prieš tai buvusiais metais (nuo 1991 m. spalio iki 1992 m. spalio) infliacija siekė 1399 procentus. Suprantama, gyvenimo lygis dar labai žemas, tačiau sugriuvusį vežimą, dardantį nuo kalno, šiek tiek pavyko pristabdyti.

Tarptautinėje politikoje buvo tęsiamos ankstesnės valdžios pradėtos tendencijos. Lietuva įstojo į Europos Tarybą, iš šalies išvesta Rusijos kariuomenė, pasirašyta naujų sutarčių su kaimynais, įsteigta naujų ambasadų.

Labai svarbu, kad Tarptautinis valiutos fondas patvirtino Lietuvos ekonominės politikos memorandumą.

Kaip neigiamą dalyką Č. Juršėnas vertino tai, jog vis dėlto nepavyko pažaboti nusikalstamumo.

Per metus įvyko 179 Seimo posėdžiai, kuriuose priimti 136 įstatymai ir 173 nutarimai. Net 47 proc. norminių aktų buvo skirti ekonominei reformai. 46 Seimo valdybos posėdžiuose priimti 162 nutarimai, o pats Seimo pirmininkas sakė išleidęs 287 potvarkius. Prezidentas pasirašė 196 dekretus. Dvi Vyriausybės pateikė 909 nutarimus bei 839 potvarkius. Daugiausia pareiškimų Seime perskaitė Tėvynės Santara - 166, o LDDP - tik 56. Aktyviausiu parlamentaru pagal pranešimų skaičių galima laikyti Č. Juršėną (87), apskritai daugiausia pareiškęs nuomonę - S. Pečeliūnas (578).

Kalbėdamas apie Seimo vidaus santykius, Č. Juršėnas tvirtino, jog bendradarbiaujama ir su dešiniąja, ir su centristine opozicija. Daugumai ir opozicijai bendradarbiaujant priimtas ne vienas įstatymas ar sprendimas. Tik jau paskui šnekama, kad neatsižvelgiama į dešiniosios opozicijos pasiūlymus. Pasak Č. Juršėno, tai neteisybė: atsižvelgiama, ir nemažai.

Seimo opozicijos atstovas A. Kubilius, kalbėdamas per Lietuvos radiją, kritiškai įvertino LDDP politiką. Jo nuomone, dabartinė valdžia nori įvesti Lietuvoje nepaprastąją padėtį, tai reikalinga "pirmiausia, atrodytų tam, kad susidarytų kuo palankesnės sąlygos nežabotam, dabartinės valdžios sankcionuotam, Lietuvos turto grobimui" (cituojama iš "Lietuvos aido").

Rinkimai vėl neįvyko

Lapkričio 21-ąją Kaišiadorių 59-ojoje rinkimų apygardoje skelbti Seimo nario vietoje Prezidentu išrinkto A. Brazausko rinkimai vėl neįvyko, nes balsavo 36,36 proc. rinkėjų, įrašytų į apygardos sąrašus (reikia ne mažiau kaip 40 proc.). Daugiausia balsų gavo šešių dešiniųjų partijų ir judėjimų kandidatas, "Lietuvos aido" jurisconsultas L. Sabutis (negalutiniais duomenimis, 54,59 proc.). Už nuosaikiųjų judėjimo atstovą žemės ūkio ministro padėjėją P. Šliužą balsavo 27,3 proc. rinkėjų, LDDP kandidatė, Seimo nario G. Kirkilo padėjėja L. Katelevskienė surinko 10,79 proc., Lietuvos laisvės lygos iškeltas teisininkas J. Gelažius - 2,45 proc. Pirmuosiuose rinkimuose birželio mėnesį dalyvao 32,82 proc. rinkėjų, už L. Sabutį balsavo 41 proc., už P. Šliužą - 23,9 proc., už J. Gelažių - 6,1 proc., LDDP kandidatą A. Anužį palaikė 15 proc. rinkėjų.

Seimo pirmininko pavaduotojas J. Bernatonis spaudos konferencijoje pripažino, kad neįvykę Seimo nario rinkimai rodo tam tikrą nusivylimą LDDP. Žmonės trokšta greitesnių permainų, o jos vyksta ne taip sparčiai, kaip norėtųsi. J. Bernatonis tvirtino, kad pirmalaikiai Seimo rinkimai, esant tokioms visuomenės nuotaikoms, dabar negalėtų įvykti. Seimas (aišku, turima galvoje LDDP pozicija) nusiteikęs išbūti visą kadenciją.

Šiems rinkimams Kaišiadorių apygardoje išleista daugiau kaip 16 tūkst. litų.

Įkurta Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacija

Vilniuje įvyko Lietuvos periodinės spaudos leidėjų asociacijos steigiamasis suvažiavimas. Jame dalyvavo 67 juridinių asmenų vadovai ir įgalioti asmenys, tarp jų "Europos lietuvio" vyriausiasis redaktorius V. Dargis.

Priimti organizacijos įstatai. Asociacijos prezidentu išrinktas R. Šukys (savaitraščio "Kalba Vilnius" redakcija), viceprezidentais - S. Stoma ("Lietuvos aido" redakcija) ir D. Šniukas ("Tiesos" redakcija), taip pat 12 žmonių valdyba.

Asociacijos pagrindinis rūpestis bus atstovauti leidėjų ekonominiams ir profesiniams interesams, ginti politines ir ekonomines spaudos laisves, organizuoti leidėjų profesinį rengimą, spaudos studijas, kovoti prieš valstybinių, politinių ir ekonominių struktūrų mėginimus monopolizuoti spaudą ir jos platinimą.

Minėta, kad Tarptautinė leidėjų asociacija įkurta 1948 m. Šiuo metu ji yra labai autoritetinga organizacija, jungiant nacionalines organizacijas.

Apie Rusijos karinę doktriną

Seimo opozicijos lyderis V. Landsbergis išplatino pareiškimą dėl Rusijos karinės užsienio politikos kaimynų atžvilgiu: "Rusijos politikai ir diplomatai negaili pastangų, kad jų šalies kariškių užmačios naudoti jėgą kaimyninėse šalyse būtų bent neprotestuojamos, o galbūt gautų ir Vakarų valstybių pritarimą. To dabar siekiama ir aiškinant atvirai ekspansinę Rusijos karinę doktriną. Todėl nestebina užsienio spaudoje pasirodžiusi dar viena informacija, kad lapkričio 30 d. Romoje rengiamame ESBK užsienio reikalų ministrų susitikime Rusija sieksianti gauti pritarimą savo kariniams veiksmams už Rusijos ribų. Neturėtume abejoti, jog Lietuvos Respublikos atstovas šiame pasitarime balsuos prieš bet kurį panašių įgaliojinų siūlymą. Tačiau Lietuvos užsienio reikalų ministerija turėtų pareikšti nuomonę ir dėl Rusijos karinės doktrinos, ir kitų dokumentų bei pareiškimų, kuriais daromas psichologinis spaudimas ir kuriama grėsmės kaimynams atmosfera. Grasinti jėga draudžia visi civilizuotų valstybių bendrabūvio principai".

Politikos apžvalgininko pastabos

Susitarimai, žadantys sunkias derybas

Lietuvoje vis dar netyla Rusijos ir Lietuvos susitarimų, kurie buvo pasirašyti Vilniuje, susitikus abiejų šalių premjerams, vertinimai. Jų neužgožė nei Lietuvos valstybinės delegacijos vizitas į Kiniją, nei prezidento A. Brazausko pusantros dienos viešnagė Švedijoje, nei LDDP nesėkmingi ir apskritai neįvykę Seimo deputato rinkimai Kaišiadorių apygardoje.

Rusijos ministro pirmininko V. Černomyrdino darbo vizitas į Vilnių buvo lauktas ir jam buvo ruoštasi. Nors B. Jelcinas lapkričio 4 dieną Kremliuje besilankančiam A. Brazauskui pažadėjo atsiųsti vyriausybinę delegaciją, tačiau nei kada, nei su kokiais projektais savo portfeliuose, tada dar nebuvo aišku. Šiek tiek paaiškėjo po A. Šleževičiaus ir Rusijos vicepremjero V. Šumeikos susitikimo Nidoje, bet staiga nei iš šio, nei iš to V. Černomyrdinas vėl atidėjo atvykimą į Vilnių. Tai dar labiau padidino Lietuvos gyventojų lūkesčius. Ir štai lapkričio 17-ąją gausi Rusijos delegacija keletu lėktuvų nusileido Vilniaus aerouoste...

Dalykinis premjerų susitikimas, kaip ir prezidentų pokalbis Maskvoje, vyko apie valandą. Buvo pasirašyti 9 dokumentai ir vienas protokolas. Dar tiek pat liko ateities deryboms, kurias kai kurie Lietuvos politikai vadina aunkiausiomis.

"EL" praėjusiame numeryje jau informavo, kokius susitarimus pasirašė Lietuvos ir Rusijos premjerai. Dar kartą paminėsime labai svarbų dokumentą dėl Rusijos armijos, išvedamos iš Vokietijos, tranzito per Lietuvos teritoriją. Jis svarbus tuo, kad Lietuva pagaliau išnaudos dar vieną galimybę gauti naudos iš šio tranzito. Kaip pasisekė išsiaiškinti BNS agentūrai, už vieno vagono su 40 tonų karinių krovinių vežimą per Lietuvą (apie 422 kilometrus) Rusija mokės 204,6 tūkst. rublių (apie 17 dolerių), o už pavojingą krovinį - 511,5 tūkst. rublių (maždaug 44 JAV dolerius). Lietuva gali padidinti šias kainas. Bet kiek ji iš to uždirbs, dar per anksti pranašauti.

Sutartimi patvirtintas didžiausio palankumo prekyboje statusas leis pagyvinti prekybą tarp dviejų valstybių, nes dvigubai sumažinami muitai, bet, žinoma, tai dar ne laisvos prekybos režimas.

Mūsų didžiajam kaimynui rūpi, kur realizuoti savo naftą. Rusija nori panaudoti Klaipėdos uostą bei Mažeikių naftos perdirbimo įmonę. Maskva siūlo priimti Rusijos naftos koncernus dalininkais Lietuvos kuro pramonėje. Aišku, kad Rusija skuba išsaugoti išėjimą į Europą per Baltijos jūrą, nuo kurios kaimynė nebuvo taip atribota dar nuo Petro I laikų, kaip po SSRS žlugimo. Rusijos diplomatai ir verslininkai skuba užimti geras eksporto ir žaliavų perdirbimo pozicijas Baltijos valstybėse, kad jų neužimtų kokia Venesuela ar arabų valstybė.

V. Černomyrdinas po sutarčių pasirašymo Vilniuje pasakė, kad įvyko teigiamas persilaužimas Rusijos ir Lietuvos santykiuose. Lietuvos politikai iš opozicijos mano, kad Rusijos premjeras gražbyliauja ir tikisi prieš rinkimus sutvirtinti savo ir B. Jelcino pozicijas. Tuo tarpu Lietuvos vadovai naiviai pasikliauja Rusijos pažadais ir pasiduoda Rytų priklausomybei. Kaip pasakė Seimo narys, centristas R. Ozolas Baltijos TV, Vilniaus susitarimų detalės dar slepiamos nuo visuomenės, ir neaišku, ar vėl nepakliūsime į rusiškos meškos nagus...

Žinoma, nuogąstavimas dėl santykių su Rusija ateities pagrįstas istoriškai. Derybos Vilniuje irgi parodė, kad mūsų šalių istorija - kietas riešutėlis. Matyt, nelengva bus tartis dėl žalos atlyginimo Lietuvai už dešimtmečiais patirtą genocidą. Tai bus sunkus dialogas. Apžvalgininkai pastebi, kad apskritai santykiai tarp Lietuvos ir Rusijos priklausys nuo to, kokios jėgos laimės gruodžio 12 dienos rinkimus į Dūmą. Nuo to priklausys, beje, ir Lietuvos valdančiosios daugumos ateitis, ir diplomatinis atsparumas spaudimui iš Rytų.

Česlovas Iškauskas

SEPTYNIOS DIENOS

Dr. Kazys Bobelis apie VLIK-ą

Lapkričio 25-ąją Vyriausiajam Lietuvos išlaisvinimo komitetui sukako 50 metų. Ta proga "Tiesa" 11 24 paskelbė interviu su dr. Kaziu Bobeliu, kuris paskutinius 14 metų buvo VLIK-o pirmininku.

Paklaustas apie ryškiausius VLIK-o nuopelnus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo byloje dr. K. Bobelis atsakė:

- Didžiausias VLIK-o laimėjimas per 50 metų buvo tas, kad jis sugebėjo suvienyti visus pasaulio lietuvius ir įkurti Pasaulio lietuvių bendruomenę. VLIK-as parašė savo chartiją, kurioje pabrėžė, kad svarbiausia mūsų užduotis - parengti jaunąją kartą, kuri galėtų perimti vyresniųjų pareigas ir ginti Lietuvos interesus, išlaikyti lietuvių kalbą, lietuvių istoriją ir kultūrą. Tai buvo VLIK-o uždavinys kuriant lietuvių bendruomenę. Mes supratome, kad artėja laikas, kai vyresnioji karta išnyks pagal natūralų gamtos procesą ir reikės jaunosios jėgos, kuri ją pakeistų. Tai buvo protingas žingsnis.

Atsakydami į klausimą, ar nebuvo šiek tiek per anksti paskelbta apie VLIK-o veiklos nutraukimą, ar jis iš tiesų užbaigė istorinę misiją, dr. K. Bobelis pareiškė tvirtą įsitikinimą, kad jog sprendimas, kurį padarė VLIK-o valdyba, o ne jis vienas, priimtas laiku. "Tuomet mes rašėme, kad atėjo toks laikas, kai Lietuva savo interesus gali ginti ir kalbėti savo vardu. Iki tol mes kalbėjomė jos vardu. Jei mes būtume likę, ko gero, būtų daugiau susiskaldymo ir taip pasirodytume esą nerimti. Mes savo politinę funkciją atlikome. Prisimenu, pasikalbėjome su tuometiniu premjeru G. Vagnoriumi, jis tam pritarė. VLIK-o seimas priėmė sprendimą likviduotis. Tuomet nutariau grįžti į Lietuvą."

40 tomų byla

Ji bus pradėta nagrinėti lapkričio 30 dieną Lietuvos Respublikos Aukščiausiajame Teisme. Teisiamųjų suole bus "Jedinstvos" lyderis Valerijus Ivanovas ir septyni artimiausi jo pagalbininkai, 11 23 pranešė "Vakarinės naujienos".

Kaltinamoji išvada V. Ivanovui ir jo bendraminčiams vos tilpo dviejuose tomuose - daugiau kaip 200 puslapių. Į teismo procesą kviečiami 396 nukentėjusieji, 257 liudytojai, 11 civilinių ieškovų (piliečių ir organizacijų). Teisiamuosius gins aštuoni advokatai, tarp jų - vienas iš Maskvos. Jis atstovavo V. Ivanono interesams ir per parengtinį tardymą. Teismo procesas vyks Lietuvos valstybine kalba. Posėdžių turinys bus verčiamas į rusų kalbą.

Kaip rašo "Vakarinės naujienos", bylos pagrindą sudaro trys epizodai. Pirmasis - Parlamento šturmas 1991 m. sausio 8 d. Tikslas - nuversti teisėtą Lietuvos valdžią ir Vyriausybę, visas valstybės valdžias perduodant laikinajam nacionalinio gelbėjimo komitetui. Be sovietų kariškių, įvykiuose dalyvavo V. Ivanovo vadovaujami raudonieji draugovininkai. Antrasis - 1991 m. sausio 12 d. užimti Spaudos rūmai, o naktį į 13-ąją - TV bokštas ir TVR pastatai. Šioje kruvinoje operacijoje V. Ivanovo bendraminčiai ypač pasižymėjo. Vėl buvo mėginta šturmuoti Parlamento rūmus. Išsigąsta gynėjų gausos. Trečiasis epizodas - pralaimėjus pučistams, platformininkai nutaria Baltarusijos teritorijoje įkurti radijo stotį, iš kurios eterio bangomis būtų galima šmeižti nepriklausomą Lietuvą. Grįždami po eilinės transliacijos, Šumsko muitinėje sulaikyti penki įtariamieji. Jie gynėsi granatomis. Tik laimingo atsitiktinumo dėka mūsų pasieniečių nesužalojo.

Prognozuojama, kad šis teismo procesas gali užsitęsti mažiausiai tris mėnesius.

Žuvintas sukaustytas ledo šarvais

"Žuvinte mes nuo seno įpratę žiemos pradžią skaičiuoti nuo ežero visiško užšalimo. Per pastaruosius 30 metų taip anksti ežeras ledu užtrauktas dar nebuvo", - rašo Vytautas Nedzinskas "Lietuvos ryte" 11 23.

"Lapkričio 11-osios rytmetį išvydome Žuvintą ištisai ledo sukaustytą. Nors pūtė smarkus rytų vėjas, bet 12 laipsnių spaudimui ežeras neatsilaikė. Iš karto susidarė 3 cm storio ledas. Žuvintas virto didžiule, natūralia čiuožykla. Vandens paukščiai susitelkė į būrius, susispietė properšose... Lapkričio 17-osios rytą termometras rodė 13 laipsnių šalčio. Beveik visos properšos pasidengė skaidriu ledu, užšalo galutinai. Na, galvoju, jau žiema, jau paukščių nerasiu! Bet kur tau. Gulbės niekur nesitraukia, budi kaklus ištiesiusios. Žąsys juoda marška atvirvietes tarp Epušės ir Salos, tarp Jočtakio ir Meldelio nuklojusios... Pamatavome ledo storį - 15 cm, ežere jau visai žiemiški ledo šarvai. Žemė gruodo sukaustyta, net skamba."

"Uniformuotų banditų gaudynės"

Taip vadinasi publikacija "Respublikoje" 11 24 apie Vidaus reikalų ministerijos atliktą operaciją prieš ginkluotą gaują, kuri siautėjo Lazdijuose bei keliuose, vedančiuose iš Lenkijos ir Lietuvos pasienio į Vilnių.

Ta gauja plėšė, reketavo žmones. "Praėjusio penktadienio naktį po trumpo mūšio, panaudojus šaunamuosius ginklus, vienuolika banditų buvo suguldyti ant sniego", - rašo "Respublika". Plėšikai (vienas jų - policininko uniforma) buvo apsupti "Aro" automatininkų, kai pagrobė vieną kiosko savininką. Pas sulaikytuosius rasti du nupjautavamzdžiai medžiokliniai šautuvai, pistoletas TT, medžiokliniai peiliai, kaukės, trys radijo stotys, per kurias banditai palaikė ryšį, taip pat benzinu kaitinama lempa. Ką ir kodėl su ja ruoštasi svilinti ar padegti, galima numanyti. Juk plėšikai rengėsi pagrobtus kioskininkus vežtis į mišką. Iš kur nusikaltėliai gavo policininko uniformą, kol kas nežinoma.

Pasak policijos pareigūnų, sulaikytieji priklauso naujai susikuriančiai gaujai. Save jie vadina "atgimstančiu jaunimu". Į šią grupuotę įeina daugiausia iš kalėjimų grįžę jaunuoliai. Iš vienuolikos tąkart sulaikytųjų Lazdijuose - septyni anksčiau teisti.

Keturi šios gaujos nariai jau buvo sulaikyti sausio mėnesį už panašų nusikaltimą. Tada jie, pasinaudoję policininko uniforma, sustabdė automobilį ir iš jo šeimininko atėmė du milijonus talonų. Tačiau vėliau jie buvo paleisti iš tardymo izoliatoriaus, pasirašę pasižadėjimą neišvykti iš šalies.

Dar ne visas parakas iššaudytas

Rašau iš anksto - tai nebus neseniai Vilniuje pastatytos Federico Garsios Lorcos tragedijos "Kruvinos vestuvės" recenzija. Nesirengiu analizuoti nei kūrinio, nei režisūros, o ypač kritikuoti aktorių. Kniečia padėkoti tiems, kurie nesėdi sudėję rankas, nežada nurimti, yra pasiryžę ir toliau džiuginti ir turtinti žmones savo talentu.

Programėlė skelbia, kad spektaklio šeimininkas - Vilniaus Mažasis teatras. Tai tikra tiesa, be vis dėlto būtina šį tą paaiškinti.

Prieš kurį laiką Akademinio dramos teatro reformatoriai vienu metu atleido didelę grupę - apie 30 aktorių. Atleido, remdamiesi šūkiu: "Lauk viską, kas paseno! Kelią jaunimui!" Šūkis, žinoma, geras ir intencija nepeiktina. Tik vargu ar dora! Juolab, kad tarp atleistųjų buvo nemaža tų, kurie kūrė Lietuvos teatrų flagmaną - Akademinį dramos teatrą, lėmė jo veidą, ištisus dešimtmečius žavėjo ir traukė į teatrą tūkstančius žiūrovų. Ištisas jų kartas. Vieni jų, kur jaunesni, išėjo į kitus kolektyvus, kiti kuria teatrą "Vaidila", bet buvo ir tokių, kurie liko vieni su savo senatve ir vienatve. Pasijutę niekam nereikalingi, atliekami. Ne visi jų turėjo norų ir įgūdžių ūkininkauti, kaip pavyzdžiui, vienas talentingiausių Lietuvos dramos aktorių Henrikas Kurauskas, laimei, iš anksto pasirūpinęs nedideliu ūkeliu prie Utenos, iškeliavęs bulvių ir miežių auginti. Be to, ir atleisti jie buvo įžeidžiamai, nepasakius "ačiū", neatsisveikinus.

Tarp paliktųjų aktorių buvo tokių, kurie nejautė noro Akademiniame teatre dirbti naujomis sąlygomis. Išėjo iš teatro anaiptol ne pensininkai, R. Adomaitis, V. Tomkus, J. Budraitis, E. Gabrėnaitė, V. Mainelytė - tai aktoriai, su kurių vardais susijusi ne vieno spektaklio, ne vieno kino filmo sėkmė.

Pralaimėję oficialius ginčus, "nereikalingieji" kreipėsi į ilgametį teatro vyriausiąjį režisierių, dabar taip pat išleistą į "užtarnautą poilsį" Henriką Vancevičių, prašydami pastatyti su jais spektaklį. Juolab, kad ir proga tinkama pasitaikė: geriausia visų laikų Lietuvos dramos aktorė Monika Mironaitė šventė garbingą 80-metį. Šiokias tokias išleistuves jai, tiesa, suruošė, apie tai ir "EL" parašė. Bet paprastai tokiais atvejais aktoriui leidžiama sugiedoti savotišką "gulbės giesmę". Argi sunku buvo garbingai ir kūrybiškai palydėti Aktorę, kurios žiūrėti keletą dešimtmečių į teatrą plūdo tūkstančiai žiūrovų...

Pagalbon atėjo Švietimo ir kultūros ministerija. Nutarta paremti Mažąjį teatrą, kuris ir ėmėsi globoti senuosius scenos meistrus.

Spektakliui buvo pasiūlyta ispanų tragiškos likties poeto ir dramaturgo Federico Garsios Lorcos 2-jų dalių tragedija "Kruvinos vestuvės". Kodėl būtent ši tragedija? H. Vancevičius aiškina, kad jam labai knietė tęsti savo seną tradiciją - toliau puoselėti lietuviškąją dramaturgiją. Atvedęs į sceną J. Grušą, A. Gricių, J. Marcinkevičių, V. Bubnį, J. Avyžių, iš naujo priminęs B. Sruogos, V. Krėvės, K. Inčiūros, K. Binkio dramaturgiją, jis ir šį kartą ieškojo ko nors originalaus. Deja, niekas nieko naujo jam nepasiūlė. Be to, pasirinktas veikalas idealiai atitiko kolektyvo, su kuriuo rengėsi dirbti, kūrybinėms galimybėms. O ir F. G. Lorca jam nebuvo svetimas - dar 1964 metais su Kauno dramos teatru jis buvo pastatęs jo "Bernardos Albos namus", kurie tapo reikšmingu teatrinio gyvenimo įvykiu. Beje, Henrikas nepasakė, bet aš, matęs tolimą sėkmingą jo pradžią, dirbęs su juo petys į petį, paskaičiavau, kad šis spektaklis ir jam, ko gero, jubiliejinis: prieš 50 metų Kauno Jaunimo teatre jis pradėjo savo aktorinį gyvenimą. Ir nuo pirmųjų režisūros darbų, jei neklystu, lygiai 40 metų praėjo.

"Kruvinos vestuvės" - pirmoji F. G. Lorcos tragedija, pasak autoriaus, parašyta, "sekant Bachu". Jo dramose visados po Meilės kauke slepiasi Mirtis. Jis nemėgstąs vargonų, liros ir fleitos, o dievinąs žmogaus balsą. Vienišą meilės iškankintą balsą.

Svarbiausia, kad buvo labai tinkamas vaidmuo Monikai Mironaitei. Aktorė neseniai paskaičiavo, kad Motina tai jos 117-sis vaidmuo. Be to, čia gana patogiai "tilpo" ir kiti veteranai - K. Kymantaitė, S. Nosevičiūtė, A. ir L. Kupstaitės, R. Palukaitytė, A. Bružas, J. Rygertas, O. Laniauskas, A. Gregorauskaitė. Teko, žinoma, pasitelkti ir jaunimo - Mažojo teatro aktores R. Jakučionytę ir V. Aniukštytę, kurioms buvo patikėti Jaunosios ir Leonardo žmonos vaidmenys. Iš "bedarbių" buvo parinkti ir Leonardas bei Jaunasis - aktoriai R. Abukevičius ir G. Mikalauskas.

Repetuoti teko taikantis prie Akademinio dramos teatro darbo grafiko - Mažasis teatras kol kas neturi savo scenos ir nuomoja "akademinę". Repetuoti pradėta ankstyvą pavasarį.

Ir štai aną ketvirtadienį, netikėtai šaltą lapkričio 12 dieną, veteranai pakvietė į premjerą. Iš anksto pasakysiu, kad šaltoje salėje buvo pakankamai šilta. Kalbu apie nuotaiką ir aplinką. Publika buvo rimta, įsimylėjusi teatrą, lankanti jį ne pirmą dešimtį metų.

Kai mes trys Henriko Vancevičiaus jaunystės bendražygiai, buvę Kauno Jaunimo teatro aktoriai H. Kunavičius, V. Dargis ir šių eilučių autorius įsiveržėme į užkulisį pasveikinti savo bendraamžių, tą jaudulį itin pajutome. Visų pirma maloniai nustebino pati Monika Mironaitė. Po 57-rių metų sėkmės ir atsakingų vaidmenų Didžioji aktorė sakė vėl pasijutusi kaip pirmokė debiutantė. Matyt, tokio mąsto menininkai ir po 100 metų negalės ramiai ir nerūpestingai eiti į sceną.

O kai H. Kunavičius pagyrė Kymantaitę: "Ponia Kazimiera, bet jūs labai puikiai vaidinate", ši, iš savo 84-rių metų 64 atidavusi teatrui, su būdingu jai jumoru atsakė: "Už tai mus ir išgrūdo"... O sužinojusi, kad V. Dargis turi reikalų su Anglija, ėmė primygtinai prašyti, kad šis surastų jai tarnaitės vietą. Ji visai tiktų kokiai aristokratų britų šeimai: ir žinių užtektų, ir inteligencijos.

Perspėjau, kad nerašysiu recenzijos. Manau, kad tai geriau padarys premjeroje sutikti tokie priekabūs ir autoritetingi teatro kritikai grandai kaip I. Aleksaitė, E. Jansonas, N. Jonušaitė, A. Vengris ir kiti.

Man gi premjera reikšminga kitu aspektu. Visų pirma - tai rūpestis "atliekamais", visą gyvenimą - širdį ir talentą atidavusiais "dievų tarnybai" - teatrui. Mano galva, meno žmones negalima kaltinti amžinų išlaikytinių nuotaikomis, kuriomis dabar serga žemdirbiai, reikalaudami, kad valstybė supirktų jų produkciją, darbininkai, maldaudami valdžios padėti, kad nebankrutuotų jų įmonės. "Kruvinų vestuvių" premjera parodė, kad mūsų teatro veteranai dar neiššaudė viso parako.

Deja, nei režisierius, nei aktoriai nežino tolimesnės spektaklio ateities. Du spektakliai parodė, kad žiūrovai jų nepamiršo, kad jie vertina ir myli savo meistrus. Lietuvos ministro pirmininko A. Šleževičiaus atsiųstos gėlės ir pasveikinimas liudija, kad ir valdžios vyrai juos prisimena. Gerai būtų, kad ne tik premjeros proga. Leiskime veteranams bent priešokiais dirbti mylimą darbą.

Ačiū jiems už vertingą dovaną. O tie, kas turite galią, neleiskite, kad išblėstų jų entuziazmas. Svarbu, kad "Kruvinos vestuvės" nevirstų "žydromis šermenimis"!

Petras Keidošius

Šventi paveikslėliai iš senelių pirkios

Vilniuje, Lietuvos nacionalinio muziejaus pagrindiniuose rūmuose (buv. Istorijos ir etnografijos muziejus) veikia paroda "Lietuvių liaudies grafika". Lankytojams pateikiama unikali kolekcija iš šio, taip pat Šiaulių "Aušros" muziejaus ir Kauno M. K. Čiurlionio galerijos rinkinių.

Liaudies grafika, daugiausia medžio raižiniai, Lietuvoje buvo paplitusi XVIII ir XIX amžiuose. Medžio lentelėse talentingi liaudies meistrai raižydavo Kristaus, Dievo Motinos Marijos, Juozapo, Barboros, kitų šventųjų atvaizdus su užrašais ir įvairia puošyba. Atspausti ant paprasto popieriaus, kai kurie dar ir paspalvinti, šventi paveikslėliai, kaip rašo liaudies meno tyrinėtojas Paulius Galaunė, puošdavo kaimo žmonių pirkias. Popierius - nepatvari medžiaga, tad nedaug šių grafikos darbų ir išliko. Pagal Nacionalinio muziejaus etnografų sudarytą, bet vis dar neišleistą katalogą, Lietuvos muziejuose yra 229 atspaudai ir 11 raišytų lentelių. Vertingiausias yra "Aušros" muziejaus rinkinys. Paveikslėlius prieš karą Žemaitijos kaimuose surinko kultūros ir spaudos darbuotojas, kraštotyrininkas Feliksas Bugailiškis.

Nors senojoje lietuvių liaudies grafikoje dominuoja katalikiški siužetai, yra išlikę keletas ir kitoms, pavyzdžiui, blaivybės temoms skirtų raižinių.

Paroda veiks iki Šventų Kalėdų.

Lietuvos nacionalinis muziejus yra sumanęs surengti ištisą ciklą teminių parodų, supažindinančių lankytojus su visų Lietuvos muziejų rinkiniais. Jau anksčiau veikė suvestinės parodos "Kaukės", "Liaudies instrumentai".

Gedimino Svitojaus (ELTA) nuotr.

LIFE´95

Lietuvos tarptautinis teatro festivalis LIFE pradeda antrąjį savo veiklos ratą. 1995 m. gegužės 12-21 dienomis Vilnius vėl gyvens LIFE ritmu. Atidarymo nakčiai, gegužės 12-ai, kviečiama garsi Ispanijos trupė "El Comediants", surengusi Barselonos Olimpinių žaidynių uždarymo šou. Pats Piteris Brukas pareiškė didelį norą atvykti į Lietuvą - arba su nauju spektaklius, arba su kūrybine laboratorija Baltijos šalių teatralams. Vyksta derybos su Indijos klajojančių artistų bei muzikantų trupe "Sarthi", garsiuoju Švedijos "Cullberg" baletu, Didžiosios Britanijos trupe "Opera Circus".

Svarbiausia naujovė: tarp dviejų festivalių LIFE dirbs kaip prodiuseris ir kaip meno agentūrą. Jau numatyti renginiai 1994 metams.

Sausio 12 d. Vilniuje vyks jauniausio Maskvos teatro "Masterskaja Petra Fomenko" gastrolės. Teatras susikūrė 1993 m. spalyje, o iš tikrųjų susiformavo, kai 1988-aisiais P. Fomenko surinko GITIS'e aktorių-režisierių kursą. Dešimtį metų Maskvoje nėra buvę to, kas atsitinka, kai rodomi šio teatro spektakliai: dūžta langai, administratoriai nesulaiko į teatrą besiveržiančios minios. "Masterskaja Petra Fomenko" repertuare penki spektakliai, du iš jų - N. Gogolio "III laipsnio Vladimiras" ir N. Ostrovskio "Vilkai ir avys" - LIFE´pristatys Lietuvos žiūrovams. Teatras gastroliavo Anglijoje, Lenkijoje, Italijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, Izraelyje, Šveicarijoje. "Vilkai ir avys" 1993 m. gavo Grand Prix Lenkijos festivalyje "Kontakt".

Vasario 20 d. numatoma pirmoji LIFE "sava" premjera - Eimunto Nekrošiaus spektaklis A. Puškino "Mocartas ir Saljeris. Akmeninis svečias. Puota karo metu".

Kovo 16-19 dienomis Vilniuje gastroliuos unikali JAV baleto trupė "Les Ballets Trockadero de Monte Carlo" su spektakliu "Divertismentas". Kai ši trupė, kurioje, beje, šoka vien vyrai, pasirodo JAV, per publikos kvatojimą beveik negirdėti orkestro. Repertuare "Gulbių ežeras", "Žizel", "Mirštanti gulbė"...

Tebevyksta derybos su Prancūzijos keliaujančiu teatru "Footsbarn theatre".

CREDIT FACILITIES INTERNATIONAL LTD

• Siūlome iki 35% metinių palūkanų už indėlius metams ar ilgiau.
• Susitarus galime mokėti palūkanas pagal nurodymą asmeniui, esančiam užsienyje ar Lietuvoje.
• Stambių indėlių ilgesniam laikui palūkanas mokame pagal susitarimą.

Jūsų indėlių saugumą garantuoja Lietuvos įstatymai ir šalies bankų patikimumas.

• Tarpininkaujame perkant ir parduodant nekilnojamąjį turtą Lietuvoje ir užsienyje.
• Vykdome testamentų nurodymus bei tvarkome palikimus.

Kreiptis:
Credit Facilities International Ltd,
A. Strazdelio 1, 2600 Vilnius.
Tel. 61 18 79. Fax 61 49 84.

Dieveniškės 1993 metais: istorija, dabartis, žmonės

Vietinė rinktinė ir Armija krajova

Stebėdamas gražiai, be įtampos ir agresyvumo, lietuviams būdinga eigastimi, kurią pastebėjo svetimšaliai, žengiančius Dieveniškių pasieniečius, prisiminiau 1944 m. pavasario įvykius Rytų Lietuvoje. Tuomet nacių pareigūnai, atlyžę po jų planuoto lietuvių SS legiono mobilizacijos žlugimo (kietasprandžiai tie lietuviai!), braškant Rytų frontui, po ilgų derybų leido suformuoti vadinamąją Vietinę rinktinę arba generolo P. Plechavičiaus armiją, vadovaujamą lietuvių karininkų ir atsisakiusią duoti priesaiką Hitleriui. Vokiečių generaliteto nuolaidos tapo nepasitikėjimo lietuvių formuote priežastimi.

Su entuziazmu į Vietinę rinktinę sustoję jauni vyrai savanoriai, tarp kurių buvo daug moksleivių ir studentų, mokytojų, gavo tik prastus trofėjinius šautuvus, jiems buvo skirta mažai šovinių. Visgi tai buvo savi vyrai, į kuriuos lietuvių tauta žiūrėjo kaip į atkuriamos kariuomenės užuomazgą. Keli Vietinės rinktinės batalionai buvo pasiųsti į Vilniaus kraštą, kuriame daugelyje valsčių gyventojai kentėjo nuo "duokles" renkančių sovietinių partizanų. Čia taip pat veikė Armijos krajovos būriai. Jų veiklos "braižas" priklausė nuo vadų mentaliteto, išsilavinimo ir kt. Dalis Armijos krajovos būrių vadų turėjo tamprius kontaktus su vokiečių karine vadovybe, gaudavo iš jos ginklų, aprangos, surengdavo ir bendrus pokylius.

Žygiavo Vietinės rinktinės savanoriai, savo uniforma ir eigastimi buvę labai panašūs į per miestelį traukiančius mūsų dienų pasieniečius, ir į Dieveniškes. Deja, pasinaudodami iš vokiečių gautomis žiniomis, iš Mūrinės Ašmenos į Dieveniškes vykstančius Vietinės rinktinės vyrus pakeliui užpuolė pranašesnės Armijos krajovos jėgos. Nelygus mūšis įvyko prie Graužiškių, kurios (kaip ir Mūrinė Ašmena) yra dabartinės Gudijos teritorijoje. Vokiečių įgulos Ašmenoje vadas susirėmimą stebėjo per žiūroną, bet pagalbos nei artilerija, nei šarvuočiais nesuteikė. Į Armijos krajovos nelaisvę patekę šeši Vietinės rinktinės kareiviai buvo sušaudyti, kelių žuvusiųjų kūnai išniekinti...

Tęsinys. Pradžia Nr. 46.

Armija krajova Dieveniškėse

Dieveniškėse 1944 m. ilgokai buvo įsikūręs Armijos krajovos Vilniaus apygardos štabas, lietuvių savivaldos pareigūnai ir policininkai buvo pasitraukę. Valsčiaus savivaldybės pastate, kuris buvo miestelio centre ir sudegė per 1944 m. raudonarmiečių puolimą traukiantis vokiečių kariuomenei, šeimininkavo apygardos vado A. Kšižanovskio ("Vilko") vadovaujami Armijos krajovos karininkai. Aplinkinių nutautėjusių kaimų vyrai buvo verčiami stoti į Armijos krajovos eiles.

Lietuvių kaimai ir sodybos buvo kelis kartus apiplėšti renkant maistą, drabužius ir kitą turtą dideliems kariniams daliniams aprūpinti ir išlaikyti. Vyko ir lietuvių "teismai", labai panašūs į sovietines represijas... Dieveniškių ūkininkas Jonas Kakarieka, išleidęs savo sūnų Julių (dabar gyvena Čilėje) ir dukrą Eleną mokytis į lietuvių gimnazijas Vilniuje, buvo nušautas Šilo (Šaltinių) miške. Maciučių kaime Armijos krajovos kareiviai nušovė valstietį Juozą Krečių, Žižmų kaime - dviejų vaikų motiną Stasę Gaidienę... Nuo Armijos krajovos žuvusių ir nukentėjusių lietuvių sąrašui sudaryti dar reikės nemažai tyrinėtojų pastangų.

Armijos krajovos kovotojų aukomis yra tapę taip pat besislapstantys žydai. Albertinos kaime lenkų partizanai nužudė pas Soldenius nuo nacių pasislėpusias dvi žydų šeimas (aštuonis žmones). "Operacijos" metu žuvo ir sodybos šeimininkų duktė.

Antra vertus, Dieveniškių valsčiui gretimuose valsčiuose, dabartinėje Gudijos teritorijoje, sovietiniai partizanai kelis kartus klastingai iššudė Armijos krajovos būrius ar jų vadus, prieš tai pasikvietę juos... deryboms. Analogišką klastą pademonstravo ir 1944 m. Vilnių užėmęs sovietinis generolas I. Černiachovskis, suėmęs deryboms atvykusią Armijos krajovos Vilniaus apygardos vadovybę. Be jos didžioji būrių dalis pakriko. Kai kurie lenkų partizanai po to kurį laiką partizanavo Rūdininkų girioje, Dieveniškių apylinkėse. Iš Dieveniškių valsčiaus į Armiją krajovą mobilizuoti sugudėjusių kaimų jaunuoliai daugiausiai grįžo į tėviškes, kur juos "medžiojo" enkavedistai. Gaudynių metu nuo sovietinių baudėjų besislapstančius krajoviečius neretai gelbėdavo kaimyninių kaimų lietuviai, kentėję nuo tų pačių vyrų teroro ir plėšimų nacių okupacijos metais. Štai sovietinių kareivių būriui pradėjus supti Krakūnų kaimą, jo vyrai, buvę Armijos krajovos partizanai, pabėgo į lietuvių kalbos neišsižadėjusį Maciučių kaimą. Čia lietuviai priglaudė dar neseniai juos terorizavusius kaimynus ir slėpė tol, kol praėjo pavojus...

Nacių ir sovietų aukos

Žudynės paženklino Dieveniškes dar 1941 m. rudenį, kuomet buvo iššudyta miestelio žydų bendruomenė. Beatodairiškai žydų naikinimą vykdę vokiečių pareigūnai Dieveniškių žydus išgabeno ir išvarė į dabar Gudijoje esantį Varenavo miestą. Ten buvo sušaudyta ir užkasta didžioji Dieveniškių žydų dalis. Tik nedaugelis sugebėjo, slapstydamiesi pas ūkininkus kaimuose, sulaukti nacių okupacijos pabaigos.

O 1944 m. pabaigoje ir 1945 m. jau specialūs enkavedistų būriai, gyventojų praminti "lapūnais" (nuo gudų kalbos žodžio "lapac", t. y. "gaudyti"), ieškojo Dieveniškių valsčiaus kaimuose nuo mobilizacijos į Raudonąją armiją besislapstančių vyrų. Daug jų buvo kulkų pakirsti, kiti suimti dingo be žinios. "Lapūnų" suimti vyrai daugiausia buvo išsiunčiami į katorgos darbus atšiauriuose TSRS rajonuose.

Tokia buvo istorijos sąskaita, pateikta Dieveniškių miesteliui ir valsčiui vien nuo 1941 m. pabaigos iki 1945 m. pradžios. Dar anksčiau buvo sovietiniai trėmimai ir represijos, kurios Dieveniškėse prasidėjo dar 1939 metais. Stalinas 1939 m. rudenį Dieveniškių Lietuvai negrąžino. Valsčius tapo vadinamosios Gudijos TSR dalimi. Smarkiai jau surusinta Gudijos TSR pradėjo Dieveniškių gudinimą... mokyklos pagalba.

Tautinė priespauda

Kultūrinė priespauda, palikusi gilias žaizdas dieveniškiečių savimonėje, buvo susijusi daugiausia su mokykla ir bažnyčia. XX a. pradžioje, kuomet mokyklą carizmas naudojo gyventojų rusinimui, o lietuviška spauda apskritai buvo draudžiama, nuošalaus ir ekonomiškai silpno Dieveniškių valsčiaus gyventojų didžioji dalis nemokėjo nei rašyti, nei skaityti. Tai aiškiai atsispindi 1942 m. gyventojų surašymo lapuose. Ties vyresniųjų gyventojų pavardėmis daugiausia parašyta "beraštis". Valdinėje pradžios mokykloje, kurią valdžia įsteigė Dieveniškėse 1866 m., galėjo mokytis tik nedaugelis XIX a. pabaigos-XX a. pradžios vaikų. Geresnėje padėtyje buvo nuo kitų tautybių gyventojų atskiresniu gyvenimo būdu pasižymėję Dieveniškių žydai, 1898 m. atsidarę vienklasę liaudies mokyklą. Žydams savo kalbą ir kultūrą padėjo išsaugoti ir sinagogos.

Tuo tarpu lietuviškoje Dieveniškių katalikų parapijoje tik po lietuvių spaudos draudimo panaikinimo 1904 m. buvo pradėta reikalauti, kad Dieveniškių bažnyčioje nors retkarčiais pamokslai vyktų lietuvių kalba. 1904-1906 m. Vilniaus vyskupui buvo nusiųsta net 10 prašymų. Bažnyčioje visą XIX a. skambėjo tik lenkų kalba. Tad po prašymų vyskupui aktyviausiai lietuvių kalbos bažnyčioje reikalaujančius pradėta persekioti ir užgaulioti, net sumušdavo. Tik 1906 m., sulaukus kunigo lietuvio, evangeliją imta skaityti lietuvių kalba. Įdomu, jog užguiti Dieveniškių valsčiaus žmonės iš pradžių labai nenoriai leido savo vaikus į pirmąsias lietuviškas mokyklas, kurias 1908-1909 m. žiemą įsteigė parapijoje klebonas.

Po 1912 m. gaisro, kuomet sudegė beveik visas miestelis, netrukus prasidėjo kitos negandos, kaizerinė okupacija, kariuomenių siautėjimai 1919-1920 m. Švietimo reikalai tapo antraeiliai trečiaeiliai. Daug kartų apiplėšto valsčiaus gyventojams svarbiausia buvo išgyventi. Lietuvos valstybingumui per trumpus laiko tarpsnius čia taip ir nepavyko išskleisti šaknų. Po 1920 m. J. Pilsudskio-L. Želigovskio klastingos agresijos Dieveniškėse greta žydų mokyklos veikė tik lenkų pradžios mokykla. Lenkų valdininkai plėtė lenkiškų mokyklų tinklą ir kaimuose. Lietuvių kalba lietuviškų kaimų vaikai šiek tiek buvo mokomi tik pirmuosiuose skyriuose, kai visiškai nesuprasdavo lenkiškai. Tad pradėta kurti "Ryto" draugijos mokyklas. Tokios lietuviškos mokyklos veikė Maciučiuose, Žižmuose ir kituose kaimuose. Apie daugelį dabar jau sunku ir žinių surinkti, nes ne visos mokyklos buvo gavusios lenkų valdininkų leidimus ir buvo priverstos veikti slaptai. Dieveniškių valsčiuje lenkų valdymo metais buvo pritaikytas dar carinės Rusijos priespaudos metais išbandytas daraktorinis vaikų mokymas, kuriuo rūpinosi mokinių tėvai. Neretai vaikai mokydavosi dviejose mokyklose - lenkiškoje, o sutartu laiku - ir slaptoje lietuviškoje. Dėl įvairių trukdymų ir persekiojimo vis daugiau "Ryto" draugijos mokyklų virsdavo slaptomis, o prašymų įsteigti draugijos mokyklas valsčiaus nutautinimo siekiantys valdininkai paprasčiausiai nepatenkindavo. Dar 1932 m. leidimą legaliai lietuviškai mokyklai nesėkmingai bandė gauti Geležių kaimas, kuris šiuo metu yra jau sugudėjęs. 1933 m. buvo uždarytos paskutinės lietuviškos "Ryto" draugijos mokyklos Dieveniškių valsčiuje - Kaziulių ir Didžiulių kaimuose. Vietoje uždarytųjų mokyklų lietuviai pradėjo steigti "Ryto" ir kitų draugijų skaityklas. Jose lietuviškai skaityti ir rašyti buvo mokomi ir vaikai. Deja, 1936 m. Vilniaus vaivada uždarė ir skaityklas, o arkivyskupas R. Jalbžykovskis pradėjo beatodairišką lietuvių kunigų persekiojimą, iškeldamas juos iš lietuviškų parapijų.

Stanislovas Buchaveckas

Paminklas 1863 metų sukilėliams

1863 metų sukilėliai aktyviai veikė ir nuošaliose Minčios apylinkėse. Čia buvo apsistojęs Kasparo Malecko būrys. Jis išjudino aplinkinių kaimų gyventojus. Žmonės, palikę nebaigtus ūkio darbus, dėjosi prie sukilėlių. Minčios - miško kirtėjų ir žvejų - kaime buvo ruošiami sukilėliams drabužiai, maisto atsargos, kaupiami arkliams pašarai, malūne liejamos kulkos, gyventojai ėjo sargybą. Šis besiformuojantis būrys tų metų gegužės mėnesį susikovė su rusais, užmušti 8 ir sužeista 12 okupantų. Neatlaikydamas rusų spaudimo, būrys pasitraukė į Labanorą. Čia suvieniję jėgas netoli Labanoro mūšyje sukilėliai pasiekė puikią pergalę, privertę bėgti tris malšintojų kuopas.

Ties Minčia mūšyje žuvę sukilėliai yra palaidoti šio kaimo kapinaitėse, dabar jau nebeveikiančiose. Šias kapines rūpestingai prižiūri Minčiagirės girininkijos miškininkai ir girininkė Janina Kriugiškytė.

Praėjo 130 metų nuo tų įsimintinų įvykių. Tada okupantų nepasisekė išvyti: trūko ginklų, neparėmė užsienis, neužteko vienybės. Pralietas sukilėlių kraujas, jų didvyriška kova prieš žymiai stipresnį priešą, laisvės troškimas įamžinta liaudies meistro Teofilio Patiejūno ąžuolo skulptūroje. Darbus finansavo Aukštaitijos nacionalinis parkas.

Į paminklo atidarymą šių metų spalio 23 d. susirinko svečių iš Utenos, Ignalinos, Švedriškių, Vilniaus bei aplinkinių Minčiakampio, Rūkšteliškių, Aukštoglinio ir kitų kaimų. Paminklą pašventino ir kalbą pasakė Švedriškės klebonas A. Kanišauskas.

Šventės dalyviai aplankė kaimo kapinaites, kuriose palaidoti žuvę sukilėliai. Čia tylos minute pagerbti žuvusieji, kritę už mūsų Tėvynės laisvę, sukalbėta malda, pasodintas ąžuoliukas. Aukštaitijos nacionalinis parkas ir Utenos elektros tinklai pastatė du kryžius.

Liaudies meistro Teofilio Patiejūno ąžuolo skulptūra 1863 m. sukilėliams. *A. Gurnukščio nuotr.*

Ąžuoliukai pasodinti ir prie paminklo sukilėliams.

Šventės svečiai ir dalyviai susipažino su įrengta ekspozicija sukilimui atminti. Sukilimą menantys daiktai patalpinti Minčios malūne, kuris priklauso Utenos elektros tinklams. Šios įmonės buvęs direktorius Vytautas Gaidelis aktyviai prisidėjo įamžinant sukilėlių atminimą. Malūne buvo prisiminta daug įdomių įvykių, susijusių su šiuo kaimu, padainuota daug gražių senovinių dainų. Sunku buvo svečiams skirstytis iš jaukios malūno aplinkos, ramaus kaimo, palikti nuoširdžius čia gyvenančius žmones.

Kaimas, kuriame įvyko sukilėlių pagerbimas, yra įsikūręs prie to paties pavadinimo upelio. Ką žodis "Minčia" reiškia, kalbininkai dar neįminė. Galbūt bajoro Vinčios, kuris šiose apylinkėse gyveno, pavardė susijusi su tuo pavadinimu, galbūt turi kitokią prasmę. Minčia yra sena gyvenvietė. Tai byloja apie ją esantys net šeši pilkapynai. Pilkapynuose iki mūsų dienų išlikę 79 pilkapiai. Minčios pilkapiai yra iki 1,5 metro aukščio, sampilai iki 20 metrų skersmens, apjuosti IX-XII a. būdingais grioviais. Dalis pilkapių tyrinėta. Rasta degintų kapų likučių.

Apie Minčią daug įdomios medžiagos yra susirinkęs iš Minčiakampio kaimo kilęs, dabar Utenoje gyvenantis Algis Kulys.

Rašytiniuose šaltiniuose randame, kad Minčios malūnas veikė jau XV a. 1792 metais buvo iš apipjautų rąstų, čia veikė keturios girnos, dirbo vėlykla. Joje buvo sena piesta su dviem kočėlais, plikymo katilas senas, prakiuręs. Netoli malūno stovėjo karčiama su tvartais iš apvalių rąstų. Į tvartus vartai dviveriai. Karčiamos pirkioje stovėjo krosnis iš molio, du suolai iš lentų, ilgas stalas, viena virykla su gultu.

Iš karčiamos einant stovėjo svirnas taip pat iš apvalių rąstų, be aruodų, arklių stovykla be stogo.

Priešais malūną už karčiamos buvo senas bravoras iš apvalių rąstų, o už malūno kepykla su kamara ir priemene.

1885 metais Minčioje gyveno 67 gyventojai: 23 lietuviai, 38 žydai, 6

Nukelta į 7 psl.

BALTIC STORES INVESTMENTS CO.

Finansinių ir teisinių reikalų planavimas

Patariame ir sudarome palikimus.
Atliekame testamento vykdytojo pareigas.
Kiekvieno palikimo paveldimas turtas yra apdraustas.

❖

Administruojame ir parduodame nejudamą turtą Didžiojoje Britanijoje.
Tarpininkaujame perkant butus Lietuvoje.
Sutvarkome pensijos reikalus grįžtantiems į Lietuvą.
Investitoriams mokame nuošimčius susitarta valiuta ir jų pageidaujamu adresu.

❖

Visos investicijos yra garantuotos nejudamu turtu Didžiojoje Britanijoje.
Patariame ir tarpininkaujame norintiems įsigyti įvairių Vakarų bendrovių, investments trust, unit trust akcijų.

❖

PERVEDAME Į LIETUVĄ PINIGINES DOVANAS TUOJAU GAVĘ UŽSAKYMĄ.
PERVEDIMO MOKESTIS 3% plius 15 sv. (pristatymo ir iškeitimo į pageidaujamą valiutą mokestis).
Sutvarkome teisinius, finansinius ir kitus klausimus su Didžiosios Britanijos valdžios įstaigomis.

BALTIC STORES INVESTMENTS CO.
(Z. Juras, V. A. Juras)
11 London Lane,
Bromley, Kent, BR1 4HB, England
Tel. 081 460 2592 Fax 081 318 7643

Paminėtas deimantinis jubiliejus

Pažymint Lietuvos kariuomenės 75-ąsias metines lapkričio 21-ąją Vilniuje įvyko iškilminga kariuomenės rikiuotė.

Katedros aištėje išsirikiavo garbės sargybos kuopa, "Geležinio vilko" lauko kariuomenės brigados, Krašto apsaugos mokyklos, Savanoriškos krašto apsaugos tarnybos, Karinių oro pajėgų ir Karinės jūrų flotilės, Sienos apsaugos tarnybos, vidaus kariuomenės būriai. Rikiuotę apėjo Prezidentas A. Brazauskas, ministras pirmininkas A. Šleževičius, naujasis krašto apsaugos ministras L. Linkevičius, vidaus reikalų ministras R. Vaitekūnas. Juos lydėjo Lietuvos kariuomenės vadas J. Andriškevičius.

A. Brazauskas pasveikino iškilmingos rikiuotės dalyvius, Lietuvos kariuomenės karininkus ir kareivius, veteranus, diplomatinio korpuso atstovus, gausiai susirinkusius vilniečius Lietuvos kariuomenės deimantinės sukakties proga. Prezidentas prisiminė ir vieną, pasak jo, iškiliausių Lietuvos karių - prieškario kariuomenės vadą Stasį Raštikį, pakvietė pagerbti jo ir visų žuvusių kariuomenės karių atminimą tylos minute.

Su švente iškilmingos rikiuotės dalyvius ir svečius pasveikino krašto apsaugos ministras L. Linkevičius.

Lietuvos Prezidentas grupei karininkų įteikė Vyčio Kryžiaus ordinus, aviacijos veteranų - S. Dariaus ir S. Girėno medalius, krašto apsaugos pareigūnų - Sausio 13-osios atminimo medalius. Lietuvos kariuomenės vadui J. Andriškevičiui suteiktas generolo karinis, (jis pirmasis Lietuvos kariuomenės generolas po Nepriklausomybės atkūrimo), o Krašto apsaugos mokyklos katedros viršininkui J. Rasteniui ir Savanoriškosios krašto apsaugos tarnybos štabo operatyvinio skyriaus viršininkui A. Tamošiūnui - pulkininko kariniai laipsniai.

Iš Katedros aikštės išnešti vainikai buvo padėti ant karių, palaidotų Rasų ir Antakalnio kapinėse, kapų.

Lietuvos kariuomenės 75-mečio proga sostinės centre prie "Vilniaus" viešbučio pritvirtinta lenta, primenanti, kad šio pastato pusrūsyje 1918 m. lapkričio 23-ąją buvo pasirašytas įsakymas Nr. 1 Apsaugos ministerijai. Ceremonijoje dalyvavo Lietuvos karių būrys, kalbėjo krašto apsaugos ministro pirmasis pavaduotojas komandoras A. Nazelskis, Vilniaus miesto meras V. Jasulaitis ir kiti.

Lapkričio 19 d. lauko kariuomenės brigados "Geležinis vilkas" būstinėje Kapsų gatvėje Vilniuje atidaryta paroda "Lietuvos kariuomenė šiandien". Tai žinomo fotografo Tado Dambrausko nuotraukos, sukauptos per daugiau kaip trejus pastaruosius Lietuvos kariuomenės gyvavimo metus.

Lapkričio 22 d. Kaune Petrašiūnų kapinėse palaidoti generolo Stasio Raštikio ir jo šeimos palaikai, pranešė ELTA. Dvyliktą valandą virš Vytauto Didžiojo Karo muziejaus buvo iškelta Vytautinė vėliava. Skambant bokšto varpams Karo muziejaus sodelyje prasidėjo karinis atsisveikinimo ceremonialas. Urnos su generolo S. Raštikio ir jo šeimos narių palaikais atneštos prie Nežinomo kareivio paminklo. Karinis orkestras atliko Lietuvos himną, Kauno įgulos kariai atidavė paskutinę pagarbą generolui.

Atsisveikinimo žodžius tarė ministras pirmininkas A. Šleževičius, JAV ambasados Lietuvoje patikėtinis A. Rimas, kariuomenės vadas generolas J. Andriškevičius, miesto meras A. Račkauskas, Lietuvos šaulių sąjungos pirmininkas G. Jankus. Iš Karo muziejaus sodelio gedulinga procesija pajudėjo į Senamiestį. Arkikatedroje Bazilikoje buvo aukojamos šv. Mišios.

Palaikų perkėlimą finansiškai parėmė Lietuvos Vyriausybė.

Iškilmingu vėliavos pakėlimu Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje pradėtas Lietuvos kariuomenės 75-ųjų įkūrimo metinių paminėjimas, pranešė ELTA. Įvyko karių, kariuomenės veteranų bei karinės technikos paradas. Jame dalyvavo Lietuvos atsargos karininkų sąjungos, Lietuvos šaulių sąjungos, SKAT Kauno rinktinės, Karinių oro pajėgų štabo, Lauko kariuomenės brigados Vytauto Didžiojo motodesantinio bataliono "Geležinis vilkas" būriai ir šeši šarvuočiai, taip pat Vidaus reikalų kariuomenės pirmojo pulko būriai ir trys šarvuočiai. Po iškilmingos karių rikiuotės ir raporto padėti vainikai ir gėlės prie Nežinomojo kareivio kapo.

Prieš paradą Arkikatedroje Bazilikoje buvo aukojamos šv. Mišios už Lietuvos kariuomenę.

Algirdo Sabaliausko ir Kęstučio Jurelės (ELTA) nuotraukose: **iškilmingos rikiuotės Vilniuje metu Prezidentas A. Brazauskas ir kariuomenės vadas J. Andriškevičius; Kaune prie Nežinomojo kareivio kapo pagerbiami generolo S. Raštikio, jo žmonos ir duktės palaikai, atvežti iš Amerikos.**

Du nepriklausomos Lietuvos kariuomenės dešimtmečiai

1918 m. pabaigoje - 1919 m. pradžioje nepaprastai sudėtingomis ir įtemptomis sąlygomis buvo sukurtas Lietuvos kariuomenės branduolys. Jau 1919 m. pirmosiomis dienomis teko palikti Vilnių. Į jį įžengė bolševikų raudonoji armija. Lietuva jų planuose vykdant pasaulinę socialistinę revoliuciją tebuvo tik dulkelė, kuri turėjo būti nušluota nuo žemės paviršiaus... O Lietuvos vyrai savanoriais traukė į naujokų registracijos punktus. Skubiai buvo formuojami 1-as ir 2-as pėstininkų, 1-as gudų pėstininkų pulkai, artilerijos, kavalerijos, karo technikos, aviacijos dalys, kitos kariuomenės tarnybos. Į Lietuvos kariuomenę palankiau pradėjo žiūrėti Vokietija, ėmė teikti jai ginklus, aprangą. Jau 1919 m. sausio 7-10 d. Lietuvos kariuomenė dalyvavo mūšiuose su Kauno kryptimi puolančiais raudonarmiečiais ir mūšį laimėjo. Po to sekė daug didesnių ir mažesnių mūšių. Lietuvos kariuomenė sėkmingai įvykdė Ukmergės, Panevėžio, Kurklių, Utenos, Kupiškio, Zarasų operacijas, ir 1919 m. rugpjūčio pabaigoje bolševikai iš Lietuvos buvo išvyti.

Iki 1919 m. liepos 3 d. Lietuvos kariuomenei talkino saksų savanoriai, vėliau, jiems išvykus į Vokietiją, visas karines operacijas vykdė viena Lietuvos kariuomenė. Jai dar tebekovojant sunkias kovas su bolševikais, Latvijoje ir šiaurinėje bei vakarinėje Lietuvoje ėmė telktis naujas priešas - bermontininkai. Nors jie oficialiai skelbėsi, kad jų tikslas kova su bolševikais už Rusijos atkūrimą, tačiau už šių oficialiai skelbiamų bermontininkų šūkių stovėjo Vokietija, norėjusi Pabaltijo šalis išlaikyti savo rankose.

1919 m. spalio pradžioje bermontininkai pradėjo intensyviai puldinėti lietuvių karines dalis, todėl prieš juos teko suformuoti frontą. Spaudžiamas Lietuvos bei Latvijos kariuomenių, o politiškai Antantės valstybių sudarytos gen. H. Niselio (H. A. Niessel) misijos, P. Bermontas-Avalovas buvo priverstas kapituliuoti.

Nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrimas pietiniams kaimynams lenkams buvo nepriimtinas. Jie Lietuvą laiką sudėtine Lenkijos dalimi, todėl ketino arba atgaivinti senąją Lietuvos-Lenkijos uniją, arba jėga prisijungti Lietuvą prie Lenkijos. Visus 1919 metus tarp Lietuvos ir Lenkijos karinių dalių vyko susidūrimai (nors abi šalys kovojo prieš tuos pačius priešus - bolševikus), o 1920 m. vyko stambūs kariniai mūšiai, kurių išdavoje Lietuvos sostinė Vilnius ir didelė Lietuvos dalis buvo atplėšta nuo Lietuvos.

Nepriklausomybės kovų metu Lietuvos kariuomenę sudarė apie 25 tūkst. karių, o 1920 m. lapkričio mėn., kai Lietuvai grėsė didžiausias pavojus iš Lenkijos pusės, išaugo iki 40 600. Tada kariuomenė buvo suskirstyta į 13 pėstininkų pulkų, 1 pasienio apsaugos pulką, 3 kavalerijos pulkus, 4 artilerijos pulkus, 7 atskiruosius pėstininkų batalionus, karo aviacijos dalinį (12 kovos lėktuvų), inžinerijos dalinius, elektrotechnikos (ryšių), geležinkelio, automobilių batalionus, šarvuočių rinktinę.

Kovose už nepriklausomybę paguldė galvas 1401 karys, sužeista 2766, dingo be žinios 829, nuo užkrečiamų ligų mirė 237 kareiviai.

Nors 1920 m. pabaigoje kovos baigėsi, tačiau tvirtos taikos nebuvo. Nedideli susirėmimai palei demarkacinę liniją su Lenkija bet kada galėjo išaugti į karo veiksmus, todėl Lietuva, nors ir nuvarginta sunkių kovų, buvo priversta laikyti didelę kariuomenę. 1922 m. sausio 1 d. joje tarnavo 52 963 kariai.

1921-1924 m. Lietuvos kariuomenė buvo pertvarkoma taikos meto sąlygoms. Išformuoti 4 pėstininkų pulkai bei visi atskiri pėstininkų batalionai, 3-asis dragūnų "Geležinio vilko" pulkas. Smarkiai susiaurintos kariuomenės vado teisės. 1923 m. pabaigoje išformuota pasienio kariuomenė, nes nuo 1924 m. sausio 1 d. sienų apsauga buvo perduota pasienio policijai. 1926 m. kariuomenė dar buvo sumažinta. Išformuoti 3-asis ir 6-asis pėstininkų pulkai, 1-asis artilerijos pulkas ir minosvaidžių batalionas, smarkiai sumažinti štabų etatai.

1928 m. sausio mėnesį išėjus į atsargą kariuomenės vadui gen. S. Žukauskui naujas kariuomenės vadas nebuvo paskirtas, kariuomenę tvarkė Vyriausiojo štabo viršininkas.

1934 m. pabaigoje Vyriausiojo štabo viršininku paskyrus plk. lt. S. Raštikį, jo iniciatyva buvo priimtas ir nuo 1935 m. sausio 1 d. ėmė veikti naujas kariuomenės vadovybės įstatymas. Juo buvo atkurtas kariuomenės vado institutas, įsteigtas naujas organas - Valstybės gynimo taryba. Kiekvieno kariuomenės vadovybės pareigūno funkcijos ir pareigos buvo aiškiai nustatytos.

S. Raštikio iniciatyva vėl buvo padidinta kariuomenė. Buvo atkurti 3-asis ir 6-asis pėstininkų pulkai, 3-asis dragūnų "Geležinio vilko" pulkas. Naujai suformuota priešlėktuvinės apsaugos rinktinė, raitosios artilerijos grupė. Buvo parengti nauji statutai. Atkreiptas labai rimtas dėmesys į visų karių ir karininkų mokymą, imta stiprinti kariuomenės autoritetą visuomenėje. Kariuomenė buvo perginkluojama. Suvienodintas artilerijos, šautuvų, kulkosvaidžių, pistoletų kalibras, buvo stengiamasi įsigyti naujų, modernių ginklų.

1940 m. kovo mėnesį Lietuvos kariuomenėje tarnavo 1817 karininkų ir 30 079 kareiviai.

Pagrindinė Lietuvos, kaip ir kitų to meto šalių, kariuomenės dalis buvo pėstininkai. Jų Lietuvoje buvo 9 pulkai, sutelkti į 3 pėstininkų divizijas.

Artilerija turėjo 4 pulkus. Tačiau reikia pasakyti, kad artilerija buvo jau gana pasenusi, pabūklai traukiami arklių. Moderni ir visiškai mechanizuota buvo tik priešlėktuvinės apsaugos rinktinė.

Lietuva turėjo nemažą kavaleriją. Nors tai jau buvo atgyvenusi kariuomenės rūšis, tačiau kadangi pagrindinis Lietuvos priešas atrodė Lenkija, kuri turėjo labai gausią kavaleriją, prie to teko taikytis ir Lietuvai. Lietuvos kariuomenė turėjo 3 pulkus kavalerijos. Tiesa, kavaleriją buvo stengiamasi modernizuoti, pritaikyti ją karinės technikos pažangai. Kiekvienas kavalerijos pulkas turėjo 4 kardų eskadronus (šių eskadronų kariai buvo ginkluoti ne tik kardais, bet ir šautuvais) 1 sunkiųjų kulkosvaidžių eskadroną, 1 technikos eskadroną ir šarvuočių būrį. Kavalerijos viršininkui taip pat priklausė raitosios artilerijos 75 mm lengvųjų patrankų grupė.

Be reguliariosios kavalerijos, dar buvo teritorinė dragūnų tarnyba - du nepilni eskadronai.

Lietuvos karinė vadovybė atidžiai sekė kaimynų karinės technikos vystymąsi, ir, kiek leido galimybės, stengėsi nuo jų neatsilikti. Lietuvos kariuomenės karo technikos dalys nebuvo gausios, tačiau gana gerai ginkluotos ir gerai sutvarkytos. Lietuvos kariuomenėje buvo pionierių batalionas. Jis turėjo reikiamą techniką perkėlų per upes įrengimui, tiltų statybai bei kelių tiesimo ir remonto darbams, karo lauko įtvirtinimų techniką.

Ryšininkų batalionas tvarkė ir prižiūrėjo techninių ryšių įrengimus, telefono ir telegrafo, radijo ir signalizacijos stotis. Taip pat turėjo karo lauko ryšio šunų ir karvelių postus.

Kariniai geležinkelininkai buvo pasirengę kilus bet kokiam kariniam konfliktui aptarnauti geležinkelius pavojinguose bei mūšių baruose.

Šarvuoti daliniai Lietuvoje, deja, buvo negausūs, techniškai pasenę. Tai 10 šarvuočių, iš kurių 4 buvo dar Pirmojo pasaulinio karo laikų, bei 36 lengvieji tankai. Kad to nepakanka, Lietuvos karinė vadovybė gerai suprato. Buvo planuojama nusipirkti Čekoslovakijoje (už dalį jau sumokėti pinigai) vidutinių tankų, tačiau prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas tai sutrukdė.

Karinis autotransportas turėjo daugiau kaip 370 automašinų.

Visi karinės technikos daliniai turėjo savo garažus, dirbtuves, kuriose remontuodavo savo bei kitų karinių dalių techniką.

Jei šarvuotos technikos skaičiumi ir jos kokybe Lietuva atsiliko nuo kitų Pabaltijo šalių, tai Lietuvos karo aviacija buvo moderniausia tarp visų Baltijos valstybių. Ji turėjo 118 įvairių modelių lėktuvų. Tai 14 "Ansaldo A-120", 14 "Gloster-Gladiator", 12 "Devoitin D-501", 53 lietuviškus įvairių modifikacijų ANBO bei keletą kitų modelių. Nuolatinėje kovinėje parengtyje buvo apie 80 lėktuvų.

Lietuvos ginklų pramonė dar nebuvo pasiekusi aukšto išsivystymo lygio, todėl ginklus tekdavo pirkti užsienyje. Tačiau šaudmenimis Lietuva apsirūpindavo pati. Taip pat Lietuvos ginklų pramonė galėjo remontuoti beveik visų rūšių ginklus, pasigamindama ir reikiamas atsargines dalis jiems.

Lietuvos karinė vadovybė buvo sukaupusi ir nemažą rezervą. Sandėliuose esančiais pėstininkų ginklais bei mundiruote mobilizacijos atveju galima buvo aprengti ir apginkluoti apie 120 tūkst. pašauktų karių.

Tačiau 1940 m. birželio 15 d. šalies politinės vadovybės sprendimu visas kariuomenės kūrimo darbas buvo nubrauktas. Lietuva be jokio pasipriešinimo buvo okupuota.

Dr. Gintautas Surgailis

Sanryša: padedame kiekvienam lietuviui

Kas mes esame? Iš kur atsiradome, ko siekiame? Šie klausimai kyla daugeliui žmonių, nesusidūrusių su mūsų veikla. Tad truputį istorijos: Vidurio Europos ir Rytų kraštų lietuvių bendrijų sanryša (sutrumpintai Sanryša) įkurta Vilniuje 1990 m. rudenį lietuvių etninių žemių Baltarusijoje Gervėčių ir Pelesos kraštų, Vengrijos, Lenkijos, Sankt Peterburgo bei Karaliaučiaus krašto lietuvių iniciatyva. Tai savarankiška ir savanoriška, demokratiška atviro tipo visuomeninė organizacija, telkianti postkomunistinėse šalyse (ne Lietuvoje) gyvenančius lietuvius tautinei kultūrinei saviraiškai. Jos veikloje dalyvauja Lietuvoje ir užsienyje gyvenantys lietuviai. Sanryšos principinė nuostata - tęsti prieš sovietinę okupaciją veikusios Draugijos užsienio lietuviams remti veiklą. Sanryša yra juridinis asmuo, turintis antspaudą, sąskaitą banke (gali turėti sąskaitas ir kitose šalyse). Jos būstinė yra Vilniuje, A. Jakšto 9, tel. 626687. Sanryša veikia vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, galiojančiais įstatymais, poįstatyminiais aktais, Pasaulio lietuvių konstitucija, Lietuvių Charta, Sanryšos įstatais (užregistruotais Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje), taip pat tarptautinės teisės normomis.

Sanryšos veikloje (be ją įkūrusių lietuvių bendrijų) dalykiškai bendradarbiavo Altajaus krašto lietuvių kultūros draugija, Novosibirsko lietuvių draugija, Krasnojarsko srities lietuvių draugija, Igarkos lietuvių kultūros draugija, Maskvos lietuvių kultūros draugija, Murmansko lietuvių kultūros draugija "Lietuva", Moldovos lietuvių kultūros ir kalbos draugija "Lietuva", Kijevo lietuvių kultūros draugija, Daugpilio lietuvių kultūros draugija "Rasa", Jelgavos lietuvių draugija, Liepojos lietuvių kultūros draugija, Latvijos lietuvių kultūros draugija Rygoje, Rygos lietuvių tautinė draugija "Rūta", Estijos lietuvių draugija, Čekijos-Slovakijos lietuvių bendrija, Taškento lietuvių kultūros draugija. Prie Sanryšos glaudžiasi Gervėčių, Armoniškių-Pelesos, Vakarų Baltarusijos kraštiečių "Beržynas" klubai, ji bendradarbiauja su Tremtinių, įvairiais fondais, "Vilnijos" draugija, Lietuvos kultūros fondu ir kitomis visuomeninėmis organizacijomis, judėjimais.

Labai svarbus Sanryšos veiklos baras - periodinės spaudos prenumerata ir siuntimas, ko ypač reikia toli nuo Lietuvos esančioms bendrijoms ir jų nariams - jiems periodinė spauda dažniausiai yra vienintelis informacijos šaltinis apie Lietuvą. Sanryšos būstinėje kaupiama įvairi gyventojų dovanojama literatūra (knygos, žurnalai ir t. t.), kuri perduodama tautiečiams.

Svarbi mūsų veiklos sritis - finansinė ir ūkinė-organizacinė parama lietuvių bendrijoms panaudojant labdarą.

Organizuojame koncertines išvykas iš Lietuvos į bendrijas dažniausia švenčių ar minėjimų progomis (į Sibirą, Maskvą, Latviją, Estiją, S. Peterburgą, Murmanską, Gervėčius, Pelesą, Karaliaučiaus kraštą ir kt.).

Padedame steigti lietuviškas skaityklas (Apse, Ramaškonyse, Rodunėj, Rimdžiūnuose). Skaityklų globėjams Baltarusijoje yra mokami (nors ir kuklūs) atlyginimai.

Sanryša organizavo lietuvių šeimų su vaikais stovyklą "Šeimos - šeimose" Lietuvoje. Ji atvykusiems tautiečiams (daugiausia - Sibiro tremtinių) labai patiko, nes jie galėjo pajusti Lietuvos gyvenimo pulsą, tautinę dvasią, atgauti pusiausvyrą, o ypač juos džiugino, kad vaikai galėjo bendrauti gimtąja kalba. Jei Sanryša sugebės surinkti lėšų arba jai bus skirtas atitinkamas finansavimas, tokios stovyklos bus rengiama kas vasarą.

Sanryšos būstinėje Vilniuje norima įrengti 2 kambarius, tada čia galėtų nemokamai apsistoti (nakvoti) atvykę tautiečiai iš Rytų kraštų (o ypač iš Sibiro, Vidurinės Azijos, Moldovos ir kt.), tvarkyti savo draugijų, lietuvybės arba asmeninius klausimus. (Jų kišenės neišgali apmokėti ne tik kelionės, bet ir viešbučio, maitinimo išlaidų). Jau esame nupirkę tris naudotas lovas-sofas, prašome labdaros patalynės, maisto, pinigų apmokėjimui už kelionę ir tų kambarių išlaikymui.

Pradėtas kaupti duomenų bankas apie žmones, galinčius veltui priimti tautiečius, atvykstančius tvarkyti bendrijų (draugijų) ir savo asmeninių (pilietybės, turto grąžinimo, reabilitacijos ir kitų) reikalų. Šia paslauga pasinaudojo ne vienas šimtas ar tūkstantis tautiečių. Kaip pastebėjom, į raginimus tokiais atvejais padėti daugiausia atsiliepia žmonės (ne tik lietuvių kilmės), patys patyrę sovietmečio skriaudą. Taip pat kaupiami duomenys apie Lietuvos gyventojus, galinčius priimti dvejiems-trejiems metams grįžtančius tautiečius, o ypač tremtinius ir politkalinius, kurie neturi Lietuvoje jokio gyvenamojo būsto. Per lietuvių bendrijas pradėta rinkti duomenis apie lietuvių šeimas, norinčias grįžti į Lietuvą.

Pradėta aktyviai veikti dėl tautiečių namų įsteigimo Vilniuje, tam panaudojant buvusias sovietines kareivines vadinamajame Šiaurės miestelyje, jas reikiamai suremontavus ar rekonstravus. Čia galėtų lengvatinėmis sąlygomis keletui mėnesių apsigyventi tautiečiai, kuriems reikia adaptuotis naujoje aplinkoje ir susitvarkyti juridinius, buitinius apsigyvenimo Lietuvoje reikalus sostinės ministerijose ar kitose instancijose.

O kiek mums tenka rūpintis dėl Lietuvos pilietybės atstatymo atvykusiems ir gyvenantiems Rytų kraštuose lietuviams! Gal tik vienas Dievas težino, kokių žygių tenka imtis, kad nors pažymą dėl teisės į Lietuvos pilietybę žmogus gautų. Dėl to patiriame ne tik užgauliojimų, bet ir gąsdinimų. Gerbiamieji, nežinau kokiu būdu, bet reikėtų, kad visas tas nuoskaudas išklausytų (išgirstų) mūsų įstatymų leidėjai ir visokio plauko biurokratai.

Sanryšos rūpesčio dėka įvyko jau dvi konferencijos Birštone "Lietuva - išeivija: ryšiai ir neišnaudotos galimybės". Šiose konferencijose išsakyta tai, kas labiausia jaudina lietuvius, gyvenančius ir Lietuvoje, ir kitose valstybėse.

Galima ilgokai vardyti ir kitus Sanryšos atliktus darbus: prisidėjome projektuojant ir statant lietuvių švietimo-kultūros centrą (mokyklą-gimnaziją, vaikų darželį, biblioteką, kultūros namus, muziejų ir kt.) Gervėčių krašte Baltarusijoje; konkurso būdu paruoštas ir labai sunkiai Lenkijos atstovų suderintas Seinų lietuvių kultūros centro su konsulatu projektas, statybos darbai jau pradėti; paruoštas ir su Maskvos bažnyčios hierarchais bei Kaliningrado srities administracijos atstovais suderintas Tilžės bažnyčios atstatymo projektas, šiandien jau kyla pamatai. Sanryšos iniciatyva nupirktas namas Daugpilio lietuviams, ieškoma kelių nupirkti namus Murmansko lietuviams ir t. t.

Tokie Sanryšos veiklos mastai. Sanryšoje susilaukia paramos tūkstančiai lietuvių, atvykusių į gimtinę. Tai savotiška pastogė, kurioje jie išsako savo godas ir viltis, nes kartais atgimstančioje lietuviškoje biurokratų gadynėje neranda supratimo, geras paguodos žodis, oi, kaip reikalingas. Iš Sanryšos kasdien iškeliauja dešimtys laiškų su atsakymais į neramius mūsų tautiečių, gyvenančių Rytų šalyse, klausimus. Esame savotiška ne tik prieglauda, bet ir konsultacinė įstaiga.

Mūsų siekis vienas: padėti Rytų kraštuose gyvenantiems tautiečiams, kad jie jaustųsi tautos dalimi. Pasak Karaliaučiaus krašto vieno lietuvio, Sanryša ne tik priglaudžia, bet ir paguodžia, suteikia viltį.

Kodėl apie tai rašau? Kartais užkulisiuose ir net spaudoje pasirodo išpuolių, jog esą mes turį kažkokių kėslų skaldyti PLB vienybę ar esame "Tėviškės" įkurtas padalinys, žinau, kad yra ir kitokių įtarimų. O gal tai nesupratimas mūsų veiklos tikslų, pavydas (kaip kartais tarp lietuvių būna) ar dar kas nors?.. Tuo tarpu mes nesikėsiname į kokią nors organizaciją, nesirengiame kalbėti kieno nors vardu, siekti kokių nors atvirų ar paslėptų politinių siekių, o juo labiau, ką nors skaldyti. Mes tik kantriai tęsiame prieš Lietuvos okupaciją veikusios Draugijos užsienio lietuviams remti darbą. Ir labai skaudūs nepagrįsti įtarimai tūkstančiams Lietuvoje ir užsienyje gyvenančių lietuvių, kurie visuomeniniais pagrindais atlieka šį darbą. Sanryšoje dirba tik vienas etatinis darbuotojas ir vienas pagal sutartį.

Norėdamas, kad Sanryša galėtų toliau dirbti dar prasmingiau, siūlyčiau gerbiamiems skaitytojams prisidėti prie šito kilnaus darbo. Sumanymų turime, darbo, veiklos užteks visiems, nes Tauta ir Lietuva Motina - viena, ne mes ją pasirenkam, o ji mus.

Alfonsas Augulis
Sanryšos pirmininkas

Klaipėdiečiai pildo anketas ir ieško draugų

Ketvirtadienį "Klaipėdos" dienraštyje skelbiama "Friendly Family Project" (FFP) anketa, kuri padės susipažinti 10 tūkstančių klaipėdiečių ir 10 tūkstančių karlskrūniečių šeimų, pranešė ELTA. Klaipėdiečiams reikia tik užpildyti spausdinamas anketas ir jie tikrai ras naujų bičiulių anapus Baltijos. Tai dar labiau sutvirtins abiejų miestų gyventojų ryšius.

PARDUODAMAS

keturių kambarių butas kurortiniame mieste Nidoje. Namas antri metai po kapitalinio remonto: pakeistas visas vamzdynas, instaliacija. Butas įrengtas pagal vakarietiškus standartus. Aplink namą - veja. Balkonas įstiklintas, iškaltas dailylentėmis, įvestas apšildymas.

Buto išdėstymas: miegamasis, jaunuolio kambarys, svetainė, valgomasis, virtuvė, tualetas ir vonia.

Yra viskas, ko reikia gyvenimui: indai, patalynė, užuolaidos, indų plovimo mašina, elektrinė viryklė, televizorius "Sony" trinitron, 72 cm su teletekstu, satelitinė antena. Taip pat yra garažas automobiliui.

Kreiptis
į "Europos lietuvio" redakciją arba į
V. Vaišvilą,
Bokštų 8-1,
Klaipėda, Lietuva.

Atviras laiškas Lietuvos Respublikos Seimo nariui ponui Vytautui Plečkaičiui

Malonu Jus pasveikinti kaip pirmąjį Lietuvos europietį, kuris "Lietuvos ryto" puslapiuose išdėstė, kaip privalo elgtis Lietuva, norėdama tapti Europos Bendrijų bei NATO nare. Visų pirma, Jūsų nuomone, sutartyje su Lenkija Lietuva privalo atsisakyti praeities įvertinimo ir pragmatiškai pažvelgti į ateitį. Jūsų žodžiais kalbant, nieks nenorės Lietuvos Europoje, jei ji su Lenkija nesusitars dėl tarpvalstybinės sutarties turinio. Nežinau, su kuo Jūs aiškinotės šį reikalą, bet viena man yra visiškai aišku, kad rašant šį straipsnį, atsiklausėte Lenkijos kai kurių politikų. Neatsitiktinai juk sekančią dieną po to, kai Jūsų rašinys pasirodė "Lietuvos ryte", artimas Demokratinei Unijai (taigi Hannos Suchockos, Krzysztofo Skubiszewskio bei Bronislavo Geremeko partijai) "Gazeta Wyborcza" dienraštis išspausdino ne tik Jūsų straipsnio vertimą į lenkų kalbą, bet ir pilnai Jūsų mintims atsakantį Vojciecho Maziarskio straipsnį. Man Jūsų rašinyje išdėstytos mintys nėra svetimos, nes jas laikas nuo laiko kartoja Lenkijos politikai. Tik jie, skirtingai nei Jūs, atstovauja savo tautos interesams. Jie teigia, kad Lenkija todėl nepasirašys tarpvalstybinės sutarties su Lietuva, kurioje vertinama praeitis, nes Lenkijos visuomenė nesutinka su teiginiu, kad tarpukario laikotarpyje Lenkija okupavo Rytų Lietuvą. Taigi, kaip matome, lenkai ne todėl nenori kalbėti apie praeitį, kad bijo nepatekti į Europą, bet todėl, kad ji visiškai skirtingai, nei dauguma Lietuvos istorikų bei visuomenės (išskyrus vieną kitą Seimo narį), ją vertina. Jei Jums Jūsų užsakovai atsiuntė minėtą "Gazetos Wyborczos" numerį, tai, be abejo, pastebėjote, kad ten buvo išspausdinti lenkų visuomenės nuomonių tyrimo centro rezultatai šiuo klausimu. Kaip minėjau, dauguma lenkų iš tikrųjų nesutinka su tokiu praeities vertinimu, bet anaiptol ne dėl baimės nepatekti į Europos Bendrijas ar NATO. Juolab, kad į šias organizacijas greičiau pateks Rusija, kuri, kaip Jums žinoma, nėra pati demokratiškiausia pasaulyje šalis. Tad gal negąsdinkite mano tautiečių Europa, kaip jie anksčiau gąsdinami buvo kapitalizmu bei kitomis baisenybėmis. Ponas Plečkaiti, į Europos Bendrijas raktą laiko anaiptol ne Lenkija, nors, be abejo, patogu yra per Lenkiją į Vakarus važiuoti. Jūs, be abejo, ne kartą tai asmeniškai patyrėte.

Nors lenkai, be abejo, yra toliau pažengę Europos Bendrijų link, bet anaiptol ne šioje srityje, apie kurią dabar kalbame. O tikriems europiečiams, atvykusiems į Lietuvą, visiškai nesvarbu yra tai, kas parašyta sutartyse su kaimyninėmis šalimis, jiems žymiai svarbiau yra tai, ar jų kišenių neištuština vietinė mafija ir ar švarūs tualetai. Tad gal pradėkime tvarkytis nuo pagrindų, ir kai jau susitvarkysime, tuomet turėsime laiko pagalvoti, kam ir už kokią sumą galime būti advokatais.

Punsko ar Seinų lietuviai su kartėliu kalba: Lietuva ir Lenkija turi bendrus interesus: ir Lenkija rūpinasi Lietuvoje gyvenančiais lenkais, ir Lietuva taip pat labai rūpinasi savo šalyje gyvenančiais lenkais. Interesų bendrumas matomas kiekviename žingsnyje, pradedant Jūsų, gerbiamas Lietuvos Seimo nary, pasisakymu. Juk Jūs, neatsiklausęs Lietuvos piliečių nuomonės, drąsiai cituojate Lenkijos istorikus bei politikus. Tad iš tikrųjų gal jau nebereikalingi Lietuvoje savi istorikai? Sutaupysime juos atleidę iš darbo ir galėsime daugiau lėšų skirti Lietuvos Seimui, kuris dar energingiau galės bendradarbiauti su Lenkija, dar didesni pulkai Seimo narių galės čia atvykti su reikalu ir be reikalo.

Aš esu Lenkijos pilietis, čia gyvenu nuo pat gimimo, čia gyveno mano tėvai ir protėviai. Tad aš visą laiką praleidęs lenkiškoje aplinkoje išmokau gerbti lenkus. Visų pirma juos gerbiu už tai, kad jie atstovauja savo šalies interesams, kad jie globoja ir padeda savo tautiečiams, ypatingai Lietuvoje, Ukrainoje ar Baltarusijoje. Gal Jums, kaip dažnai besilankančiam Lenkijos parlamente, yra žinoma, kad ir Lenkijos seime, ir senate yra komisijos bendradarbiavimo su lenkais, gyvenančiais už Lenkijos ribų, reikalams. Nors istorikui gal ir nedera priminti, bet drįstu apie tai pasakyti, kad visiškai nemažesnė Lietuvos tautos dalis gyvena už Lietuvos ribų nei lenkų tautos dalis gyvena už Lenkijos ribų, ir atitinkamai toks pats Lietuvos tautos procentas gyvena Lenkijoje, kaip lenkų tautos nuošimtis Lietuvoje. Jūs, ponas Plečkaiti, prisiminkite, kiek kartų atvykęs į Lenkiją susitikote su savo tautiečiais, kiek kartų susidomėjote jų padėtimi. O ir iš minėto dienraščio "Gazeta Wyborcza" galima daug pasimokyti. Beveik kas savaitę čia rašoma apie lenkus, gyvenančius Lietuvoje. Kitas reikalas, kad dažnai rašoma neobjektyviai, kritikuojama Lietuvos vyriausybės politika. Bet iš tikrųjų iš lenkų galima daug išmokti. Kai tik pasibaigė Lenkijos televizijos I programos retransliacijos terminas, ir Lietuvoje gyvenantys lenkai paprašė jį prailginti, jiems pilnai pritarė ne tik visos Lenkijos politinės partijos, užsienio reikalų ministerija, bet ir seimas. O taip pat ir Lietuvos respublikos radijo ir televizijos generalinis direktorius ponas L. Tapinas. Tad matote, interesų bendrumas akivaizdus. Tik Punsko ar Seinų dzūkelis nustebęs galvoja, o kodėl nei Lietuvos, nei Lenkijos valdžios vyrai nepareikalavo, kad ir jis galėtų, pavyzdžiui, mainais matyti Lietuvos televiziją Suvalkuose ar Varšuvoje? Bet juk Lietuva turi bendrus interesus su Lenkija.

Ponas Plečkaitis, kaip Lietuvos tarpparlamentinės bendradarbiavimo su Lenkija grupės pirmininkas, be abejo, skaito Lenkijos spaudą. Norėčiau sužinoti, ar jam netrukdo tai, kad oficialiame Lenkijos gynybos pajėgų dienraštyje "Polska Zbrojna" yra skiltis, pavadinta "Podroże do Kresow" (Kelionė į Kresus, Pakraštį).

Pavyzdžiui, viename spalio mėnesio numeryje pasakojama apie Biržus, Palangą, anksčiau buvo rašoma apie Vilnių ir kitus Lietuvos miestus. Tad ar ponui Plečkaičiui netrukdo tai, kad pagal Lenkijos normas jis gyvena Kresuose? Norėčiau priminti, kad iki šiol Lenkijos gynybos ministru buvo ponas Janusz Onyszkiewicz, apie kurio draugiškus jausmus Lietuvai taip dažnai kalbėjo ponas A. Butkevičius.

Jūs kaip norite, bet aš esu patenkintas, kad nebegyvenu Kresuose, o Lenkijoje. Ir nors šioje šalyje ir nėra tautinių mažumų įstatymo, nors savo pavardės ir vardo nebegaliu rašyti lietuviškai, nors čia manim nesirūpina gausi Tautinių mažumų ministerija, o tik keleto žmonių biuras, prisiglaudęs prie kultūros ministerijos, nors ir rašoma laikraščiuose, kad tai Lietuva okupavo Vilnių, o Lenkija tik jį norėjo išvaduoti, ir taip toliau, ir taip toliau. Bet Lenkijoje nieks manęs negąsdina, kad netinku į Europą. Ir, laimei mano, tai ne ponas Plečkaitis čia išduoda leidimus į bendrus Europos namus. Kaip sakoma patarlėje, verčiau su protingu pamesti, nei su kvailiu surasti.

Su geriausiais linkėjimais iš Europos

Vytautas Malinauskas
Varšuva

P. S. *Laiškas išsiųstas "Lietuvos ryto", "Lietuvos aido", "Vorutos" ir "Europos lietuvio" redakcijoms. "EL" tikisi, kad p. V. Plečkaitis išdėstys savo nuomonę šiuo klausimu mūsų skaitytojams.*

Tautinių mažumų teisės Europos Tarybos ekspertų akimis

Į Vilnių Tautybių departamento, Užsienio reikalų ministerijos ir Europos Tarybos iniciatyva buvo susirinkę tarptautinės konferencijos dalyviai iš Lenkijos, Baltarusijos, Moldovos, Ukrainos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos. Susirinko žmonės, vienaip ar kitaip atstovaujantys savo valstybės vadinamosioms tautinėms mažumoms. Kad pokalbis skaudžiu klausimu būtų prasmingesnis, pasikviesta ir ekspertų iš Suomijos, Norvegijos, Italijos, kuriems teko gana nelengva dalia - supažindinti konferencijos dalyvius su tarptautiniais dokumentais dėl tautinių mažumų teisių apsaugos, kartu papasakoti Lietuvoje gyvenantiems tautinių mažumų atstovams, žinoma, ir atskiroms valstybės institucijoms, kurios vienaip ar kitaip susijusios su tautinių mažumų reikalais, kaip tie tautinių mažumų teisių apsaugos klausimai sprendžiami, remiantis įvairiais tarptautiniais dokumentais.

Kiek tų dokumentų daugmaž esama? Praėjusių metų gruodžio mėnesį priimta Jungtinių Tautų organizacijos Deklaracija dėl tautinių mažumų teisių apsaugos. 1950 metais priimta Žmogaus teisių ir pagrindinių teisių konvencija, dar vadinama Romos konvencija. Tiesa, pastaruoju metu Europos Taryboje rengiama nauja konvencija arba papildomas protokolas. Jau priimta Regioninių ir tautinių mažumų kalbų chartija. Apie ją bene plačiausiai ir kalbėjo ekspertas iš Italijos Richi Morenna. Įdomu tai, jog ši Chartija buvo priimta 1984 metais, kad kaip nors išsaugotos nykstančios Europos kalbos. Tuo tarpu Lietuvoje padėtis visai kitokia - svarbu užtikrinti, kad funkcionuotų lietuvių kalba kaip valstybinė. O valstybinės kalbos statusas pabrėžiamas ir minėtoje Chartijoje. Tautinės mažumos kalbos gali ir turi teisę būti vartojamos, bet jos negali daryti žalos valstybinei kalba. Visuose tarptautiniuose dokumentuose pažymėta, kad pirmiausia yra valstybinė (dokumentuose dažniausiai vartojamas terminas - regioninė), o tik paskui tautinių mažumų kalbos. Čia jau nieko nepadarysi, tautinei mažumai lemta būti daugiakalbiais žmonėmis.

Turint galvoje mūsų geografinę padėtį ir istorinę praeitį, mes tik galėtume džiaugtis, jog Lietuvoje esama tokia gausybė įvairiakalbių žmonių. Juk kaip nuostabu, kai viename miestelyje ar apylinkėje gyvena kelių tautybių žmonių. Įsivaizduokime, kaip jie vienas kitą gali praturtinti savo kultūra, savo papročiais, savo buitimi. Reikia į kiekvieną žmogų žiūrėti kaip į gamtos stebuklą, džiaugtis juo ir stengtis pasimokyti iš jo, puoselėti darnius kaimyniškus santykius.

Suprantama, ekspertai atvyko ne tuščiomis rankomis. Štai Europos Tarybos ekspertas, profesorius Esbernas Aibė, Norvegijos Žmogaus teisių instituto direktorius, neblogai susipažinęs su mūsų valstybės tautinių mažumų padėtimi. Jis čia buvo ir tuoj po tragiškųjų Sausio 13-osios įvykių, parengė išsamią ataskaitą Jungtinių Tautų Organizacijos atitinkamiems komitetams. Pagrindinė jo išvada buvo tokia - tai susiję ne su etniniais konfliktais, o su politika. Jis ir šiandien, kalbėdamas konferencijoje Vilniuje, pažymėjo, jog Centrinė Europa ir Baltijos valstybės labai kenčia dėl to, kad keičiasi valdymo sistemos. Ir kartais labai sunku atskirti, ypač turint galvoje buvusią Jugoslaviją, kur čia tautinis, o kur tik politikos klausimas.

Konferencijoje, kaip minėjau, dalyvavo tautinių mažumų atstovų iš visos Lietuvos, taip pat Valstybinės kalbos inspekcijos atstovų. Visi pasinaudojo proga paklausti užsienio ekspertų rūpimų dalykų ir išsiaiškinti tegu ir ne visai palankią sau pačiam tiesą.

Kaip vėliau ekspertai prisipažino, beveik visi klausimai buvo politikų padiktuoti, o ne dėl žmogaus likimo ar patirtos nuoskaudos. Jeigu atmesime į šalį politizavimą, pasak ekspertų, Lietuvoje laikomasi tarptautinių dokumentų, vienur - daugiau, kitur - mažiau. Ypač pasidžiaugta nebloga švietimo padėtimi. Mokymas tautinių mažumų kalbomis čia sutvarkytas neblogai. Yra valstybinių mokyklų, kuriose mokomasi rusų ir lenkų kalbomis, valstybės lėšomis leidžiami vadovėliai, laikraščiai. Tautinės mažumos turi ir savo laiko televizijoje, ir radijo programose. Pagaliau niekas nedraudžia tautinėms mažumoms steigti privačias mokyklas. Tačiau Kalbų chartiją ir čia reikėtų prisiminti - visoms tautinių mažumų mokyklų programoms yra privaloma valstybinė kalba.

Pasak Tautybių departamento direktorės Halinos Kobeckaitės, dėl tautinės priespaudos nusiskundimų departamentas negauna. Vienas kitas kreipiasi dėl pilietybės reikalų. Vieni nori gauti, kiti - atsisakyti. Matyt, negalima ilgiau atidėlioti, privalu kuo greičiau spręsti tų žmonių likimą, tiesiog apibrėžti jų statusą, turint galvoje dar 1991 metais priimtą Pilietybės įstatymą. Gal tada ir nesusipratimų mažiau bus.

Salomėja Čičiškina

Ženeva padeda ir konsultuoja

Vilniuje Tarptautinis Raudonojo Kryžiaus komitetas ir Tarptautinė Raudonojo Kryžiaus draugijų federacija surengė dviejų dienų seminarą Lietuvos Raudonojo Kryžiaus darbuotojams ir gailestingosioms seserims. Iš Ženevos atvykę Raudonojo Kryžiaus delegatai D. Pfaff ir E. Gospodinovas, remdamiesi kitų šalių patirtimi, pasakojo, kaip padėti invalidams, vienišiems seneliams, kaip juos slaugyti, puoselėti dvasingumą. Lietuvoje yra apie 40 tūkst. žmonių, reikalingų globos. Gailestingosios seserys kol kas lanko tik per 1,5 tūkstančio. Todėl suprantama, jog kolegų iš Ženevos patarimai buvo labai naudingi. Seminare dalyvavę šalies ministerijų, mokymo įstaigų atstovai, žurnalistai buvo supažindinti su tarptautine Raudonojo Kryžiaus misija, teikiama pagalba gyventojams, kurie pateko į karinius konfliktus ir gaivalinių nelaimių regionus.

Algimantas Jazdauskas

"EL" nuotraukoje: **Lietuvos Raudonojo Kryžiaus vadovai dr. J. Šapoka (dešinėje) ir R. Budrys (kairėje) su svečiais iš Ženevos ponais D. Pfaff ir E. Gospodinovu.**

Iš lietuvių bendruomenės Prancūzijoje gyvenimo

PrLB valdybos pirmininkas Ričardas Bačkis "Le Mot du President" rašo apie du svarbiausius šios vasaros įvykius Lietuvoje - paskutinių sovietinės kariuomenės dalinių išvedimą ir Popiežiaus viešnagę, sudėtingą nūdienę mūsų Tėvynės padėtį ir Lietuvos vietą iš naujo kuriamoj, savo dvasios tebeieškančioj Europoj.

Visas tekstas spausdinamas prancūzų kalba.

Prancūzijos lietuvių bendruomenės rinkimai

Rinkimai vyko korespondenciniu būdu 1993 m. birželio 6 d.

Išsiųsta 217 balsavimo lapų. Balsavo 129 PrLB nariai; 11 balsavimo lapų pripažinti negaliojantys. Į PrLB tarybą išrinkti: R. Bačkis - 100 balsų, P. Liutkus - 88, K. Paliulis - 88, J-Ch. Mončys - 83, U.Karvelis - 69, Ž. Klimas - 66, D. Krištopaitytė-Hermann - 60, J. Kaspar - 59, R. Cahouet - 55. Ž. Mikšys - 53. Kandidatai: A. Blachas - 47, A. Jacquet - 45, R. Loiret - 43, M. Arguer - 41, B. Merillon - 36, R. Bezougloff - 32.

Rinkimuose į PrLB garbės teismą A. Mončys gavo 89 balsus, G. Matore - 81, P. Klimas - 67. Kandidatai: J. Kazakevičius - 49 balsai, E. Fourrier-Ruelle - 35. A. Mončiui mirus, PrLB garbės teismą sudaro G. Matore, P. Klimas ir J. Kazakevičius.

PrLB tarybos posėdyje š. m. liepos 1 d. išrinkti Bendruomenės organai. PrLB tarybos pirmininku tapo K. Paliulis. PrLB valdybą sudaro: R. Bačkis - pirmininkas, P. Liutkus - vicepirmininkas-iždininkas, J-Ch. Mončys - vicepirmininkas-generalinis atstovas, R. Cahouet - sekretorė ir M. Rubackytė.

Iš lietuvių-prancūzų draugijų veiklos

Lietuvos Bažnyčiai padedanti "Lituanie-Porte de l Aurore" draugija ypač aktyviai dirbo šią vasarą, talkindama pasirengti Popiežiaus vizitui į Lietuvą.

"Pharmaciens sans frontieres" š. m. vasarą į Lietuvą nugabeno 3 medikamentų ir humanitarinės pagalbos siuntas. Dvi iš jų lydėjo šios draugijos vicepirmininkas Pierre Minonzio.

J. Galette vadovaujama "Nantes-Lituanie" draugija birželio mėnesį surengė susirinkimą, kuriame buvo aptariami pagalbos Lietuvai reikalai. Pokalbyje dalyvavo PrLB pirmininkas R. Bačkis. Popiežiaus vizito proga draugija liepos mėnesį į Lietuvą išsiuntė humanitarinės pagalbos siuntą.

Barentin (Seine-Maritime) skautų rūpesčiu 24 skautai iš Kauno rugpjūčio 2-16 dienomis viešėjo Normandijoje. Jie buvo priimti Barentin merijoje; rugpjūčio 15 d. Barentin vyko Mišios, kuriose tarp svečių dalyvavo ir R. Bačkis. Po to surengta šventė, per kurią buvo dainuojamos tautinės dainos, šokami tautiniai šokiai.

Milda ir Patricija Arguer kuria draugiją, skirtą solidarumo bei kultūriniams ryšiams tarp Lietuvos ir Haute-Normandie plėtoti. Apie jos įsteigimą oficialiai paskelbti ketinama š. m. gruodžio mėnesį.

"Le Comite de Jumelage de Balleroy", kuris jau keletą metų nuolatos kviečiasi į Prancūziją Vilniaus pedagogikos centro merginas, šią vasarą surengė sėkmingą kelionę į Lietuvą.

Toliau tęsiasi Vienne College Ponsard prof. Annie Minodier rūpesčiu prasidėjusi bičiulystė tarp Rietavo licėjaus ir Ponsard koledžo. Grupė Rietavo moksleivių birželio-liepos mėnesiais buvo atvykusi į viešnagę Prancūzijon. Ateityje numatoma užmegzti bendradarbiavimo ryšius tarp Rietavo ir Jardin miestų.

Pirmininkės Marie Domonique Jaquet ir jos draugės Anne-Marie Goussard veiklos dėka vis aktyviau su Lietuva bendradarbiauja neseniai įkurta "Champagne-Lituanie" draugija. Ji surengė choro iš Lietuvos viešnagę Troyes ir prancūzų choro kelionę į Lietuvą. "Saison Balte" metu prasidėjusi draugystė tarp Prancūzijos ir Lietuvos menininkų tęsiasi ir tvirtėja - prancūzų džiazo ansamblis šią vasarą buvo išvykęs koncertuoti į Lietuvą.

"Agir Pour l'Europe (Lyon/Olivier de SAINT LOUVEN) draugijos rūpesčiu rugsėjo mėnesį į Lietuvą išgabenta medicininės pagalbos siunta, kurią lydėjo grupė prancūzų jaunimo.

Iš Mission Catholique Lithuaniene en France biuletenio. 1993 m. spalis.

Paminklas 1863 metų sukilėliams

Atkelta iš 4 psl.

sentikiai. 1861 metų raštuose minima Minčios varinių indų dirbtuvė, priklausiusi Tauragnų dvarui. Dirbtuvėje dirbo 6 darbininkai ir vienas meistras. Dirbtuvės mašiną, kaip ir malūno girnas, suko Minčios upelio vanduo. Kasmet buvo pagaminama vario dirbinių už 8700 sidabro rublių.

Malūnas su mišku priklausė Tauragnų dvarui ir jo savininkui Vladislovui Puslovskiui. Nors miške nemažai iškirsta, tačiau dar daug likę rinktinių pušų.

Paskelbus caro manifestą apie baudžiavos panaikinimą, valstiečiai savavališkai savo reikalams Minčios girioje kirto Tauragnų dvaro ponui priklausantį mišką. 1905 metais malūnas buvo perstatytas.

Pakeliui iš Minčios į Šeimatį buvo kaimelis Suodžiuvietė ir Minčios kaimo kapinaitės. Kaimelyje gyveno angliadegys pravarde Suodžius.

Minčioje buvo įsikūrusi girininkija, pradžios mokykla, parduotuvė. 1923 metais kaime gyveno 48 gyventojai 9 sodybose.

Dabar Minčia, kaip ir kiti šio krašto kaimai, sunykusi. Nebeliko mokyklos, girininkijos. Minčios upelio vanduo nebetarnauja kaimui, jis krisdamas iš užtvankos nebesuka girnų. Pertvarkytas poilsio reikalams malūnas didesnę dalį metų stovi tuščias ir niekam nereikalingas.

Tik gamta čia nepasikeitė. Aplinkui Minčios giria, paslaptinga, didi, švari. Tvenkinio vanduo atspindi gamtos grožį, jis vilioja poilsiautoją, grybautoją, meškeriotoją čia stabtelėti, pailsėti, pasigrožėti nuostabiu Minčios kaimu.

Julius Aukštaitis

GUNNEL TRAVEL SERVICE LTD

Siūlo šias paslaugas:

parūpina bilietus kelionėms lėktuvais, laivais, užsako viešbučius.

Organizuojami skrydžiai iš Londono į Vilnių ir atgal:

pirmadieniais trečiadieniais ir šeštadieniais.
Nuo lapkričio 1 d. visi skrydžiai - iš Heathrow.
Bilieto kaina - £285.
Nuo lapkričio 1 d. Skandinavijos Avia Sistema (SAS) kasdien (išskyrus sekmadienius) organizuoja skrydžius iš Mančesterio (per Kopenhagą) į Vilnių ir atgal.
Bilieto kaina - £320.

Dėl smulkesnės informacijos kreiptis:

Gunnel Travel Service LTD
Hayling Cottage Stratford St. Mary
Colchester Essex CO7 6JW
Tel (+44-206) 322033
Fax (+44-206) 322352

Užs. 784

Litas ir užsienio valiutos

Lietuvos bankas pagal valiutų kursus vidaus ir pasaulio valiutų rinkose nuo 1993 m. lapkričio 25 d. nustatė tokius oficialius lito ir užsienio valiutų santykius:

Valiutos pavadinimas	Litai už valiutos vnt.	Valiutos pavadinimas	Litai už valiutos vnt.
Anglijos svarai sterlingų	5.8709	Latvijos latai	6.4860
Australijos doleriai	2.6132	100 Lenkijos zlotų	0.0189
Austrijos šilingai	0.3294	Norvegijos kronos	0.5327
100 Baltarusijos rublių	0.0645	Olandijos guldenai	2.0646
Belgijos frankai	0.1093	Prancūzijos frankai	0.6689
Čekijos kronos	0.1328	100 Rusijos rublių	0.3259
Danijos kronos	0.5840	SDR	5.4529
ECU	4.4486	Singapūro doleriai	2.4642
Estijos kronos	0.2891	Suomijos markės	0.6804
Ispanijos pesetos	0.0285	Švedijos kronos	0.4713
100 Italijos lirų	0.2333	Šveicarijos frankai	2.6428
Japonijos jenos	0.0365	100 Ukrainos karbovancų	0.0125
JAV doleriai	3.9370	Vengrijos forintai	0.0396
Kanados doleriai	2.9706	Vokietijos markės	2.3164
Kirgizijos somai	0.4279		

Bankai iš juridinių ir fizinių asmenų užsienio valiutą perka ir jiems parduoda pagal pačių bankų nustatytus užsienio valiutų pirkimo ir pardavimo kursus.

Lapkričio 25 d. komerciniai bankai Lietuvoje pirkdami dolerius mokėjo už vieną 3,85-3,95 Lt, pardavė už 3,96-4,15 Lt. Už vieną Vokietijos markę pirkdami mokėjo po 2,20-2,30 Lt, pardavė už 2,32-2,42 Lt.

Beveik kasdien įvairiuose Lietuvos rajonuose aptinkama po kelis suklastotus 20 ir 50 litų banknotus. Specialiųjų tarnybų atstovų vertinimu, tokios kokybės klastotės (ofsetinės spaudos būdu) Lietuvoje techniškai įmanoma pagaminti trijose vietose (jos nepaskelbtos).

Europos LIETUVIS

EUROPE'S LITHUANIAN – Lithuanian weekly

REGISTERED AS A NEWSPAPER AT THE POST OFFICE
Printed and published by Lithuanian Association in Gt. Britain and Lithuanian House Ltd., 2 Ladbroke Gardens, London W11 2PT, England
Tel.: 071-727 2470 Fax: 071-792 8456 ISBN 0901941 45X
Prenumeratos kaina metams: Didžiojoje Britanijoje - 23 svarai;
Vokietijoje - 85 DM. Visur kitur - 30 sv.
Vienoje skilty įdėto skelbimo kaina 10 sv. už 25 mm. Didesni skelbimai atitinkamai brangiau. Už laikraštyje kieno nors spausdinamų skelbimų turinį nei leidėjai, nei redakcija nesiima atsakomybės.
Redaguoja redakcinis kolektyvas. Vyr. redaktorius Vladas Dargis
Redakcija rankraščius taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nepanaudoti rankraščiai, jei iš anksto nesusitarta, negrąžinami.
Atspausdinti straipsniai išreiškia autorių, ne redakcijos ir leidėjo nuomonę.

Lietuvių Kronika

"EUROPOS LIETUVIS" SPAUSDINAMAS VILNIUJE

Šis "EL" Nr. 47 išsiųstas iš Vilniaus lapkričio 29 d.

"EL" redakcijos ir administracijos adresas pasilieka tas pats. Siųsdami "EL" prenumeratą pažymėkite:

"Europos lietuvio" administracijai, 2 Ladbroke Gardens, London, W11 2PT.

Tel.: 071-727 2470 Faksas: 071-792 8456

******

"EL" adresas Vilniuje: **A. Strazdelio 1, Vilnius 2600, Lietuva-Lithuania.**

Tel.: 010 370 2 622 466 Faksas: 010 370 2 614 984 SL 1436

Redaktorius Mindaugas Milieška

PADIDINAMA "EUROPOS LIETUVIO" PRENUMERATOS KAINA

Padidėjus pašto ir leidybos išlaidoms, nuo 1994 m. sausio 1 d. padidinama "Europos lietuvio" metinės prenumeratos kaina:

Didžiojoje Britanijoje - £40.
Vokietijoje - 100 DM.
JAV - $60.
Visur kitur - £40 .
Iš Vilniaus į užsienį "Europos lietuvis" siunčiamas oro paštu.

AUKOS SPAUDAI

R. J. Kwedaras - 2.50 sv.
A. Mažeika - 2 sv.
J. Kuliukas - 2 sv.
A. Miliūnas - 10 sv.
M. Valikonis - 10 sv.

Už aukas nuoširdžiai dėkojame.

LIETUVOS AMBASADA LONDONE

17 ESSEX VILLAS LONDON W8 7BP

Tel.: 071-938 2481
Fax: 071-938 3329

LIETUVIŲ ŠV. KAZIMIERO BAŽNYČIA LONDONE

21 The Oval, E2 9DT rytinėje Londono centro dalyje.

Įėjimas iš Hackney Road.
Tel. 071 739 8735
Pamaldos sekmadieniais - 9 ir 11 val.
Artimiausia požeminė stotis - Bathnal Green centrine linija.
Autobusai iš miesto centro: 26, 48, 55.

PAMALDOS

Bradforde - gruodžio 5 d., 12.30 val.
Nottinghame - gruodžio 5 d., 11.15 val., Židinyje.
Nottinghame - gruodžio 12 d., 11.15 val., Židinyje.
Coventryje - gruodžio 12 d., 14 val., Šv. Elzbietoje.
Leamingtone Spa - gruodžio 12 d., 16 val., Šv. Petre.
Nottinghame - gruodžio 19 d., 11.15 val., Židinyje.
Eccles - gruodžio 19 d., 10.15 val.

LONDONE

BALTŲ TARYBA DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE

Mėnesinis Baltų Tarybos posėdis įvyko š. m. lapkričio 16 d. Lietuvių Namuose, Londone. Dalyvavo J. Alkis, M. Bajorinas, S. Kasparas, Zigurds G. Kronbergs, Paulina Riemere-Buchanan ir Tilt Reigo.

Aptarti eiliniai reikalai Tarybos veikloje. Taip pat nutarta Gedulo ir Vilties dieną minėti 1994 metų birželio 14-osios vakare. Minėjimo programa ir vietovė dar nenumatyta.

Baltų Taryba siūlo estų, latvių ir DBLS organizacijų vadovybėms pritarti išsirenkant Baltų Tarybos Didžiojoje Britanijoje Garbės Prezidentu Sir Fredrick Bennett DL. Jo viceprezidentą siūloma išrinkti iš estų, latvių ir lietuvių, kurie yra nusipelnę Baltų Tarybai. Į Baltų Tarybos posėdžius kviesti Estijos, Latvijos ir Lietuvos ambasadorius. Baltų Taryba papildyta po vieną kiekvienos tautybės atstovą iš jaunimo sąjungų.

BRITŲ-LIETUVIŲ PAGALBOS FONDAS VAIKAMS LIETUVOJE

Fondo vadovybė gavo šias aukas:

100 svarų - Kazio Drungilo šeima (jau ne pirmą kartą ji parėmė fondą panašiomis aukomis Londone);

10 svarų - Danutė Vissiliou, Romford, Lietuvos respublikinei T.B. sanatorijai Kulautuvoje fizioterapijos reikalams.

Po krepšinio kamuolį nupirko Pranas Taujinskas ir Angela Kasparienė (kamuoliai kainuoja po 15 svarų).

Aukas siųsti:

British-Lithuanian Relief Fund for Children in Lithuania, 21 The Oval, London E2 9DT.

FUTBOLAS

Sporto ir Socialinio klubo futbolo komanda lapkričio 14 dieną žaidė "Jack Morgan" taurės turę ir pralaimėjo. SNB Plant - Lithuanian Victoria 2:1.

DBLS ir LNB direktorių valdybos pranešimas

Šiuo pranešam, kad 1994 m. sausio mėn. 15 d. Lietuvių Namuose Ladbroke Gardens 2, London W11 2PT įvyks nepaprastas Didžiosios Britanijos Lietuvių Sąjungos narių ir Lietuvių Namų Bendrovės akcininkų suvažiavimas.

Pradžia:
DBLS - 13.00 val.,
LNB - 15.15 val.

Darbotvarkėje:
Lietuvių Namų Bendrovės finansai ir
Lietuvių Namų ateitis.

DBLS skyriaus Tarybai ir LNB akcininkams bus išsiųsti specialūs pranešimai.

DBLS ir LNB direktorių valdyba

MIRė A†A PRANAS BIELSKIS

Šių metų rugsėjo 24 dieną, sulaukęs 83 metų amžiaus, po ilgos širdies ligos nuvežtas į Royal ligoninę, mirė Pranas Bielskis. Gimė 1909 m. kovo 12 d. Raseinių apskrityje. Buvo susipratęs lietuvis, ilgametis "EL" skaitytojas, rėmė lietuvišką spaudą, skautus. Ilgus metus buvo DBLS Gloucesterio ir Stroudo skyriaus iždininkas. Širdingiausiai užjaučiame gimines Lietuvoje, Amerikoje ir Australijoje. Pranas Bielskis palaidotas Conney Hill kapinėse. Religines lietuviškas apeigas atliko kunigas dr. S. Matulis MIC.

Amžiną atilsį, Pranai. Tegul tau būna lengva svetima žemelė.

Marytė Gelvinauskienė

LONDONO ŠVENTO KAZIMIERO PARAPIJOS KLEBONAS SUNEGALAVO

Parapijos klebonas dr. Jonas Sakevičius MIC lapkričio 3 dieną staiga gana sunkokai sunegalavo. Praleidęs kelioliką dienų ligoninėje dabar gydosi namie.

LIETUVOS KARIUOMENĖS DEIMANTINĖ SUKAKTIS

Lietuvos kariuomenės deimantinę sukaktį londoniečiai paminėjo kukliai. DBL S-gos I-asis skyrius užprašė Mišias už žuvusius karius ir partizanus. Mišios buvo atnašautos sekmadienį, lapkričio 21 dieną, 11 val. Švento Kazimiero Šventovėje. Pamaldose dalyvavo prieškario Lietuvos kariuomenės buvusių kariuomenės karių - net 14 asmenų.

LĖŠŲ GYDYMUI DAR TRŪKSTA

"EL" jau ne kartą rašyta apie p. L. Andrikienės prašymu paskelbtą aukų rinkimo vajų Lietuvoje, Varėnos rajone gyvenančios Ramintos Kuodytės gydymui. Kazys Makūnas iš Londono atsiuntė naują pranešimą ta tema.

Turimomis žiniomis iš Bobath Centro, Ramintos gydymas ar mankšta, kaip pavadinsim, 2 savaitėms kainuos nuo 580 iki 800 svarų.

Surinkta 588.69 svaro ir 5 doleriai. Taigi pakeitus dolerius yra 591 svaras - graži sumelė. Bet dar trūksta gydymui, o kur kelionė.

Iki šio laiko tik 20 asmenų, dosnių aukotojų turim. Kiek žinau, Anglijoje yra daug daugiau gerų žmonių. Reikia tikėtis, kad jie parodys savo gerą širdį.

Tokie nauji aukotojai:
P. Varkala 30 svarų;
R. Kugrinas 20 svarų

Kazys Makūnas

PRIVATI LEIDYKLA VILNIUJE

Priima užsakymus greitai ir nebrangiai išleisti autorių knygas.

Rašyti:

VLD leidykla,
Strazdelio 1,
2600 Vilnius,
LITHUANIA

LONDONO LIETUVIŲ MAIRONIO MOKYKLOS SEPTINTA EGLUTĖ

Kviečiame visus vaikučius ir jų tėvelius į mūsų eglutę gruodžio 11 d. Lietuvių Namuose, 10.30 val. ryto. Ten susitiksite su mūsų moksleiviais - mažais ir dideliais. Padainuosime, pašoksime ir lauksime pasimatyti su Kalėdų Seniu - pasirodys šiais metais ar ne? Bus dovanėlių, ar ne?

Ateikite visi - lauksime!

(Perspėjame, kad sunku surasti mašinoms vietą.)

Pavasarinis Didžiosios Britanijos lietuvių Sąskrydis Sodyboje

Tradicinis "Pavasario lietuvių Sąskrydis" Lietuvių Sodyboje įvyks 1994 metų gegužės 28-29 dienomis.

Visas D. Britanijos lietuviškas kolonijas kviečiame pradėti ruoštis šiam sąskrydžiui.

Vykstantiems į užsienį "EL" pataria gerai apsidrausti, kas padės išvengti ligos ar kitos nelaimės atveju susidariusių išlaidų, ir linki geros bei atmintinos kelionės!

PASAULYJE

Clintonas nusisuka nuo Europos

Pagaliau laimė atsigręžė į Amerikos prezidento Clintono pusę, tai leido jam drąsiau elgtis su europiečiais. Jo autoritetas buvo pakibęs ore, kai daug jo partijos senatorių nutarė balsuoti kongrese prieš Clintono pasiūlytą NAFTA sutartį, tik respublikonų senatorių dėka sutartis buvo priimta. Manoma, kad pagal tą sutartį prekyba tarp Amerikos, Kanados ir Meksikos smarkiai padidės, todėl Clintonui europiečių remiama GATT sutartis nustoja pirmaeilės vertės. O kai dėl pačios Europos Sąjungos, tai ji apima beveik tiek pat žmonių, kaip ir NAFTA, kuri gali pajėgti atlaikyti konkurenciją. Negana to, kaip prezidentas Clintonas, taip ir kai kurie jo pareigūnai, nusivylę europiečių laikysena, pradėjo drąsiau kalbėti, jog Amerika turi kreipti dėmesį daugiau į Aziją nei į Europą. Ten Ramiojo Vandenyno (Pacifico) kraštai dabar labai atgyja, tuo tarpu Europa dar tebėra prislėgta ekonominės krizės. Prezidentas Clintonas jau turėjo pasitarimus su tais kraštais, kai buvo įkurta (kol kas labai palaida) prekybinė bendrija APEC. Ji apima beveik pusę pasaulio žmonijos, pradedant Kanada ir Amerika ir baigiant Australija ir Naująja Zelandija, pakelyje su Kinija ir Japonija bei, žinoma, kitais mažesniais kraštais. Spėjama, kad eventualiai Japonija vadovaus APEC kraštų susibūrimui.

Somalyje ramiau

JTO pagaliau nutarė sustabdyti savo įsakymą sugauti karinį vadą generolą Aidid. Jis jau pasirodo viešai ir buvo susitikęs su specialiu Amerikos atstovu Robert Oakley, turinčiu gerą vardą tarp Somalio gyventojų. Generolas Aidid pareiškė, kad kraštas nori tik humanitarinės pagalbos, o ne kariuomenės, kuri, spėjama, greitai gali būti iš ten atitraukta. Aidid prižadėjo dalyvauti taikos konferencijoje, kuri vyksta Addis Ababa.

Pietų Afrikos baltieji nusileido

Po ilgų derybų pagaliau buvo priimta laikinoji Pietų Afrikos konstitucija, ji garantuoja laisvus demokratinius rinkimus balandžio 27 d. Aišku, kad juodieji turės didelę persvarą ir sudarys daugumą vyriausybėje. Numatyta, kad šis pagrindinis įstatymas galios 5 metus, per tą laiką naujas parlamentas turės parengti konstituciją ilgesniam laikui. Kaip seksis juodųjų vyriausybei tvarkyti kraštą, niekas nežino, bet kyla visokių abejonių. Didžiausia partija ANC, esanti komunistų įtakoje, turėjo mokytoją Sovietų Sąjungą, iš kurios vargiai galėjo pasimokyti demokratijos. Kitos juodųjų gentys tvarkėsi diktatoriškai, dabar visiems bus naujiena, kai reikės paklusti daugumai.

Italija kryžkelėje

Per savivaldybių rinkimus Italijoje daugiausia nukentėjo krikščionys demokratai, dominavę Italijos politikoje nuo pat karo pabaigos. Jie buvo daugiausia įvelti į visokias skandalingas korupcijos bylas. Nepaisant to, manoma, kad tik persiorganizavusi krikščionių demokratų partija koalicijoje su socialistais gali išgelbėti kraštą iš ekonominės krizės ir nugalėti mafiją. Dabartinėmis sąlygomis užsienis prisibijo susidėti su Italija, nežinodamas, kas laimės kitų metų parlamentinius rinkimus. Savivaldybių rinkimuose dominavo kairieji demokratai, buvę komunistai, ir socialinis judėjimas, buvę fašistai, kurių žinomiausias kandidatas į burmistrus buvo Musolinio anūkė. Italijoje yra dar ir tas sunkumas, kad gyventojai pasidalinę ne vien į dešiniuosius ir kairiuosius, bet taip pat geografiškai į šiaurę ir pietus. Šiaurėje buvo girdima balsų, siūlančių atsiskirti nuo Pietų Italijos, kur gyvenimas yra skurdesnis.